

Festival fantazie 2016: Zombie, Bradbury a rakety

Zima mrtvých vévodila herně na letošním FF, muzikál inspirovaný dílem legendárního Raye Bradburyho a rakety á la J. M. Troska zase tradičnímu Večeru fantazie. I za jediný víkend se na FF dalo stihnout leccos od křtů, přednášek a besed přes hraní deskovek až po hudbu a samozřejmě tradiční diskuse o tématech fantastických, fantastičtěších a nejfantastičtěších. Začátek conu pro mě paradoxně neproběhl na conu, ale v choťbořské knihovně, kde se v pátek 8. 7. odpoledne odehrál křest nové knihy spisovatelky a psycholožky Petry Štarkové *Jak to chodí v lidské hlavě*. Knižka hravou formou přibližuje psychologii a lidský mozek menším dětem, které se tak dozví o fungování paměti, pocitů, soustředění a dalších základních psychologických tématech. Kmotrem knížky byl Honza Kotouč a na křtu padla řada námětů na případná pokračování „jak to chodí...“.

U mozku jsem zůstala i po valnou část pátku a kousek soboty, neboť v herně se objevila nová deskovka *Zima mrtvých* – postapo, v němž se snažíte přežít zimu v kolonii lidí bránících se proti útokům zombie. Hra má propracovaná pravidla a víc možných herních situací, než stačí projít za mnoho kol hraní, a rozmanitost herních plánů, postav i hráčských úkolů je značná. Potěšila mě kombinace kooperativních a kompetitivních prvků, kterou v deskovkách obvykle oceňuji. Pokud vás hra zaujala, můžete mi v duchu poděkovat, až zase budete v půl třetí ráno likvidovat další nájezd zombie do kolonie.

Pořady z vědecko-technické i literární linie jako obvykle stá-

ly za vidění, ať už šlo o přednášky Jardy „Archimeda“ Kousala o pátrání po deváté planetě a o plasmové medicíně, pořad Jany Drábové o bláznivých teoriích z historie evoluční biologie nebo beseda s Honzou Kotoučem o tom, kam směřuje jeho Sektor Hirano (náповěda: tamní konflikt už vrcholil...). Během pátku a soboty lákaly mnoho fanoušků také pořady s Christopherem Judgem, známým představitelem Teal'ca ze Stargate SG-1, ale slavného herce jsem minula právě na přednáškách, hráč a posezeních s dlouho neviděnými přáteli nad vyučováním o fantastice, planetami u bílých trpaslíků a neutronových hvězd a dalšími typicky conovými tématy. Doufám, že se mi povedlo zasít alespoň jedno semínko na povídku perspektivního, žel málo pišícího autora...

Sobotu uzavíral tradiční Večer fantazie s tradičním vyhlášením cen Aeronutilus a stejně tak tradiční směsí zábavy z různých linií conu (aneb všichni se těší na vystoupení MoveConu a poněkud se děsí SeriesConu). Pěvecko-taneční složku letos s přehledem ovládly ukázky z chystaného muzikálu „2116“ na náměty děl Raye Bradburyho. Účinkující měli výborně zvládnutý zpěv i vystupování a na muzikál, jehož premiéra proběhne 18. srpna v Divadle Semafor, mě docela nalákali. Představení si rozhodně nemíním nechat ujít.

Nominace *Elysia* a *Terry nullius* na nejlepší román a tři povídek z *Terry nullius* na nejlepší povídku roku 2015 v cenách Aeronutilus mě neuvěřitelně potěšily už v pátek, kdy jsem se o nich dozvěděla ze seznamu nominací **Pokračování na str. 7**

OBSAH

Festival fantazie 2016: Zombie, Bradbury a rakety	1	Nízké Tatry netradičně	14
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Peter Ackroyd: Hawksmoor	15
Textilní 2D a 3D modely	2	Boj o vodu	16
Fantasy & horor miniatury	2	Upozornění na chybu	16
Hvězdný bulvár	3	Krocení sopek	16
Jak se připravit na Andersonovy devadesátiny?	8	Když padne Systém	17
Rozhovor s autorem Města schodů	9	Vítejte v membránovém městě	18
Švejk ve vesmíru	10	Civilizační šok²	20
MINIFESTIVAL SCI-FI – 2016: SFF	10	Časem s vědou – červenec	24
Malostranský ďábel	11	O překnutých teoriích	25
Rozhovor s Karolínou Francovou	12	Časem s vědou – srpen	26
Nad českými zeměmi slunce nezapadá	13	Ještě o hrdínech	27
Berlínská past	14	Napiš si své Kladivo	28
		Parcon 2016 – CONiáš	
		s hlavním tématem cestování časem	28

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Málo chybělo a toto číslo vyšlo v červenci, ale pak do toho padl Tatracon, kde jsem několik let absentoval, ale šedesátiny mé i několika dalších dinosaurů mě přiměly podniknout výpravu do Slovenského ráje. Víc o tom na straně 6.

Ale co je šedesát proti devadesáti, tolika by se letos dožil *Poul William Anderson*, který se nějak nevešel do mého kalendária lidí se šestkou na konci data narození v Interkomu číslo 3-4. Ivo Fencel o něm více na straně 8.

Martin Šust a Julie Nováková nam poskytli rozhovory s *Robertem Jacksonem Bennettem* a *Karolinou Francovou*, Honza Křeček poslal hned tři recenze, Ivan Adamovič, Pavel Mandys a Zuzka Hloušková po jedné.

A protože čtete opět dvojčíslu, dostanete hned dvě vědy od Františka Houdeka.

Civilizační šok kapitolou o Lincolnovi navazuje na minulé pokračování o Občanské válce v USA.

Na Tatraconu byl i syn Ondreje Kruga, místo bohatýrských pitek si četl nebo chodil po horách, a všechny nás docela překvapilo, že je mu už šestatřicet a je ženatý. A jeho Jánka šije docela zajímavé věci, možná byste uvítali nějaký originál nebo myceliální polštářek či přímo Akkūtlixte. Ukázky hned na této straně. **Zdeněk Rampas**

Textilní 2D a 3D modely Ušiju takřka cokoli, i mimozemšťana, UFO alebo fantasy tématiku

Ručně šité a malované výrobky. Dětské hračky a pohádkové postavičky. Polštářky tvaru zvířátek či květů. Výrobky podle přání i dodaných návrhů. Ideální jako dárky.

<http://sije-mi.webnode.sk/>

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 7-8/2016 (306)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Richard Klíčnick a Michaela

Autoři tohoto čísla

Ivan Adamovič, Ivo Fencel, Martin Gilar, Zuzana Hloušková, František Houdek, Ondrej Krug, jr., Jan Křeček, Pavel Mandys, Julie Nekola Nováková, Alexandra Petáková, Martin Šust, Zdeněk Rampas, Václav Vágenknecht, Josef Vašák

Fotografie

Milan Fibiger, Josh Brewster / XB-1, Dalibor Čáp, Jaroslav Houdek

Sponzoři tohoto čísla

Daniela Kovářová

Jiří Doležal

Jiří Grunt

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla

byla dne 14. 8. 2016

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Manželství je jako krize na Středním východě, nemá řešení... dodržíš zákaz vycházení a doufáš, že příměří vydrží co nejdéle.

Willy Russell: Shirley Valentine

Evropská unie je něco jako Jiří Dienstbier. Každý den má jeden blbý nápad.

Jaroslav Kubera

Vtip z pátečního rána po VUMSconu

Víte, proč je dnes takové horko?

Ve Velké Británii začali pálit směrnice a nařízení z EU.

NYX

Chtěl bych se stát veganem, ale odrazuje mě ta oznamovací povinnost.

NYX

Vláda bude potřebovat stálého mluvčího pro teroristické útoky spáchané v Evropě migranty. Za trest by to měl dělat Dienstbier.

Erik Best

◆ ◆ ◆

● 10. června propukla Noc kostelů, našťásti šla Miša sama, takže jsem byl ušetřen a mohl dokončovat minulý Interkom.

Muzejní noc

● 11. června odpoledne vyrážím na Crwecon, následkem změny programu, jsem se skoro minul s Richardem Podaným, ale objevil jsem tam Slawka Saczeka, jak za starých časů tam s Karlem Marhou prodával polské komiksy. Slawek mi slíbil, že přijede na Parcon a někdy se ukáže u Kruhu.

Pak se u polského stánku objevil i Richard Klíčnik a diskutoval o Thorgalovi, já zatím promluvil s Tomem Kučerovským o další chystané monografii, a když polevila fronta, proboujel jsem se ke stánku Seqoye, kde Filip, Bí a Hanka od rána statečně prodávali.

Večer jsem neunikl Muzejní noci, přežil jsem Výtopnu Zlíchov, kde Michaela potkala Honzu a Janu s dvojčaty, a já autentický steampunkový pár, gentleman byl jen trochu zklamáný, že jej řada přítomných považovala za pana Zababu, pak jsem vydržel ještě Pražské plavce a Botanicou zahradu, ale před stomatologickým muzeem

Lucie a Dana Čápo, Marcel Grün a Michaela (foto Dalibor Čáp)

jsem se dal na útěk. Doma jsem omdlel a probudil mě až Mišin mobil, abych pro ni zašel k tramvaji. Půlhodinová romantická procházka v půl třetí ráno, to už jsem dlouho nezažil.

● 12. června nás navštívili Dana a Dalibor Čápo (s dcerou Lucí, nadějí naší geologie) a Marcelem Grünem. Ještě se přidali Honza Vaněk jr. a Franta Novotný. Lucka dříve Čápo, čerstvě Janů příjemně omladila naši společnost, když si z Nového Zélandu odskočila domů na svatbu.

● 16. června jsem absolvoval nepříjemné vyšetření (lékařské) a to mě tak vysílilo, že jsem od Kruhu, kde se nás sešlo opravdu dost (Vláša Kejval, Vlado Říša, Franta Novotný, Richard Šusta a Vláša Němec) neměl sílu vyrazit do Kobylis na Slova mají křídla. Vyčinil jsem přítomným, že před týdnem nezašli do domu U zlaté lodě, a popsal jim křest Malostranského d'ábla...

Čekání na Martina

● 18. června u nás pořádáme odpolední večírek, termín určit fakt, že Vilma jede pro Martina na letiště, před půlnocí se vrací z herního veletrhu E3, a pak že se udělalo opravdu pěkně. Vilma s sebou slíbila vzít Uršulu a samozřejmě dorazila jako skoro poslední, takže se Rámišovy bubačky nudily, než mohly společně vyrazit na inlinový průzkum naší ulice.

Takže vedle Vladana a Věry dorazila ještě Vanda Pokorná s manželem Lukášem a dvěma dětmi, Honza Vaněk, jr. a nako nec se na chvíli ukázala i Blanka „TotálBalkán“ Čechová se dvěma holčičkami. Bohužel to nevyšlo Jolaně a Honzovi a jejich dvojčatům.

Když se trochu ochladilo, došlo i na grilování, kvůli dětem většina okolo osmé odpadla a tak ve večírku do jedenácté dokud se z letiště neozval Martin, pokračovalo jako za starých časů jen tvrdé jádro, Vilma, Honza a domácí.

● 20. června jsem zajel do Arga na kus řeči s Richardem Klíčnikem a pak do Čáslavské, Filip si popletl týden a Honza Vaněk, jr. byl na nějakém překladatelském mecheche s Pavlem Bakyčem, takže jsme jen nakoupili a pryč.

● 22. června pořádá v MATU KJV přednášku Franty Novotného na téma vztah Star Treku a Horatia Hornblowera. Tomu neodolala ani Michaela, a zařídila si, že mohla také přijít (synáček pomohl). Vedle Egona a Jarky se po čase ukázal Leonid Křížek a Vlasta Toman.

● 23. června, kolem zruří Brexit, ale my asi po roce pořádáme VUMScon, setkání bývalého SFK z VÚMS Pra-

ha (Výzkumná ústav matematických strojů). Dorazili Lád'a Dvořák, Ivan Hranička (bez Toshiko, bohužel) a Petr a Inka Hanušovi. Víno Jan Polehňa (velitlinské zelené, polosuché) od Františka Moravce slavilo úspěch, neodolali ani řidiči, což ale nevadilo, rozcházeli jsme se hluboko po půlnoci.

● **26. června** jsem využil synáčkovy cesty do Českého Brodu a nechal se odvézt k Podaným do Šestajovic. Deset minut jsme strávili časáním třešní, hodinu obědem, kde padla lahev vína, a tři hodiny povídáním, než se před domem objevil stroj, který mě, kbelík třešní a ranec komiksů odvezl do daleké Ruzyně.

Večer sleduju nový seriál *Vesmírná loď Ascension*, žádná škoda, že ho uřali po první řadě, ta americká produkce už je předvídatelnější než socialistický realizmus ve své nejpokleslejší etapě (to jest v době, kdy šlo o život, pokud by se film či kniha nelíbila Stalinovi).

● **27. června** mi z tiskárny dovezli knihu *Chci být kočkou*.

● **28. června** vyrazím na velkou pražskou obchůzku, zastavuju se v Jalně pro minulý Interkom, pak vyšplhám do čtvrtého patra k Leonidu Křížkovi ohledně převodu jeho produkce do e-knih, v Tritonu zastihnu Stasa Juhaňáka a oberu jej o nějaké recenzáky, a pak totéž u Honzy Hýska (Lege artis), který právě vydal *První Kytici národních prasáren*.

● **30. června** vyrazím s Honzou Poláčkem na křest knih *Chci být kočkou* a *Korejská mise do Ruska*. Odtud vedrem pádím ke Kruhu, bych předal recenzní výtisky pro XB-1. Tam nás zase vypekli a nebyl salónek, takže jsme se s Michaelou hned vydali do divadla ABC na *Shirley Valentine*. Což jsou tři hodiny smíchu se Simonou Stašovou, byt' misty trochu hořkého.

● **3. července** se u nás zastavil Jarda Olša, jr. Vyličil genezi knihy *Krocení sopek*, kterou mimořádně neinicioval :-). V čem ale jede je mimořádné číslo Plavu věnované Filipínské tvorbě.

● **5. července** zemřel přední český filosof a biolog Zdeněk Neubauer. Bylo mu 74 let. Setkal jsem se s ním při samizdatovém vydávání *Silmarilionu*. Napsal k němu později samostatně vydaný doslov.

Stále mě zlobí oči, ale přečetl jsem novelu od Jirky Olšanského, až dopíše další, můžete se těšit na zajímavou knihu.

Na XB-1 Štěpán Kopřiva doporučuje filmy, které jej zaujaly, neslyšel jsem o nich zatím, udělám průzkum.

Franta Novotný mi říká, že Martin Corn bude slavit kulatiny, všechno nejlepší, Martine, přeje redakce.

● **6. července** na ČRo Plus v rubrice *Portréty* docela zajímavě hovoří o Ludvíku Součkově, zazní nové podrobnosti od jeho sy-

na Davida, zmíněn byl i vliv LS na zakládání prvních SF klubů u nás.

Festival Fantazie

● **8. července** vyrazíme já a Michaela se Zdeňkem Pobudou na FF. Přebesněšanskou hodinu se nám podařilo dorazit na Náměstí Míru včas a i pak byla cesta bez problémů. V Chotěboři také vše OK, jen před Junior klubem chybí pergola, ubytování v hotelu Fantazie stejné jako loni, bohužel i stejně vzdálené :-)

Pokouším se kontaktovat Vaška Pravdu, ale je ještě zaměstnanější než jiné roky, asi musí také šetřit a má tím pádem méně pomocníků.

Potkávám Julii Novákovou, Honzu Kotouče, Roberta Rameše, Elie (kdysi Františku Velinskou) s potomky a manželem, Alexis, Jardu Houdka, Janu Rečkovou, Bidla, Petru Štarkovou, Dr. Zoidberga, Filipa a jeho divčí rotu, Aničku Šochovou, Jarka Mosteckého, Martina Koutného, jeho holky, Jitku Brandejskou, Romana Krestu, maskuje se vousem, Faila v ženském oblečení, nejdřív jsem si myslel, že jde o nějaký cosplay, ale když jsem si všiml, že má místo pohodlných martenských lodičky, pochopil jsem, že půjde o něco jiného.

Zašel jsem na přednášku Lenky Lukáčové o *Úskalích biblické interpretace*, ale nejzajímavější na ní byl její kostým démony. Naopak velmi zajímavá byla přednáška Radky Pourové *Prohnilí Habsburkové očima genetiky a Tajemná geometrie Tomáše Čapka*, alespoň její závěr, víc jsem bohužel nestihl.

● **9. července** spát jdeme až po půlnoci, ale na chodbách už častěji než zvuky divokého souložení uslyšíme občasně zakňourání miminek, možná byla některá počata na FF a teď je rodiče berou s sebou.

V sobotu dopoledne po pořadu Terezy „Temnařky“ Matouškové *Jak nevychovat hlavního hrdinu* a matematické teorii žonglování od Michala Zamboje (asi nejlepší, co jsem na FF zažil) jdeme se Zdeňkem Pobudou na digitálně rekonstruovanou lkarii XB-1, potom na oběd do vyhlášeného Stejk-baru, vaří tam skvěle, porce obrovské, jen je třeba dát pozor na jejich nefiltrované pivo. V tu dobu jsme se již rozhodli, že vynecháme nedělní program, vrátíme se už v sobotu večer a přibereme Míšu Volákovou z EPOCHY.

Pokecal jsem, s kým jsem chtěl, a z nezbytí zase začal obřázet přednášky, zaujaly mě dvě od Jany Drábové: *Evoluce pohádek* a *Bláznivé evoluční teorie*.

Miša (Voláková) si zaplatila fotku a asi i besedu Teal'cem z Hvězdné Brány, ale herec Christopher Judge byl vysílený po bujarém pátečním večeru (zdá se, že Drakyna sestra má tradičnější zálibu ve volbě partnerů), takže nebylo jasné, kdy pořad a fotoграфování propukne. To nám ale nevadilo, protože jsme se rozhodli připlatit pár korun a absolvovat i Slavnostní večer (a kvůli Miše pak i tombolu, ach jo).

Večer uváděla Draky, pamatuji si z něj ukázky opery na motivy povídek Raye Bradburyho, vyhlásování Aeronautila, celkem se shodovalo s mým hlasováním, karaoke či jaké provedení úchylné písně o Galantním jelenovi...

Cesta zpět byla pomalejší, jednak byla tma a i řidič měl za sebou náročný den, takže nás Zdeněk vyložil doma okolo jedné a pak večí ještě Mišu V. do nějaké obce za Prahou, po tomhle bych neděli prospal...

● **13. července** jsem se dokopal na kratší návštěvu k Pavlovi Houserovi, čekají nás nějaké psí povídky.

● **14. července** se U Kruhu před deštěm ukrýváme já, Vlád'a Němec a Richard Šusta, Franta Novotný to špatně načasoval a promokl. Večer se dovidám o dalším kulturním obovacení Francie, dobítí Bastily náklad'ákem...

● **15. července** si jeden říká, konečně pátek jak má být, nejdříve Brexit, teď' puč, jsou snad druhé Vánoce, jak říká Alzák? Ale to byl jen omyl neinformovaného Evropana, který ještě doufal, že turečtí sekularisté upozadění v rámci „demokratizace“ na přání EU mají nějakou moc. Ve skutečnosti šlo o vyřizování účtů mezi dvěma skupinami islamistů a největší užitek z toho všeho budou mít místní diktátoři. Historie se opakuje, z největších nepřátel budou největší kámoši, jen místo paktu Stalina s Hitlerem půjde o Putina a Erdogana. Později se ještě proláklo, že Rusové varovali Erdogana před pučem už ve čtyři hodiny odpoledne... Společné rysy historické reprízy vidím v tom, že jednou ze stran je vždycky Rusko a že to odnese neschopná a rozhádaná Evropa.

● **17. července** pořádáme malý odpolední dýchánek pro Milana a Evu Fibigerovi, dorazili ještě Petr

Tereza Matoušková (Temnařka)

Svoren s Dášou Heřtovou a Jára se Sargo (oba na nějaké exotické dietě) a Franta Novotný. Nesnědené stejky, s vegeteriány se moc nepočítalo, jsme pořadali ještě druhý den. Probrali jsme Frantovo cestování, Milanovo malování a život v Anglii a bylo nám dobře pospolu.

● **18. července** hra Krycí jména získala prestižní ocenění *Spiel des Jahres 2016*.

● **20. května** se u nás zastavili Sargo a Jára Míkovcovi (s Garikem), abychom si zahráli Krycí jména.

● **21. července** ČRo Plus zase jednou redefinoval pojem chucpe, viz str. 23.

Věc je o to pikantnější, že propaganda ještě není tak centralizovaná

jako za bolševika, a druhý den se na stejné stanici dovidáme, že Češi jsou mezi evropskými zeměmi na posledním místě v důvěře v tzv. obnovitelné zdroje a na prvním místě v šetření elektřinou.

● **21. července** U Kruhu jen Franta Novotný a Richard Šusta, přesto jsme se zdrželi až do osmi. Měl jsem s sebou knihy, které jsem nakoupil v Danielově knihkupectví, jež se změnilo v další Zlevněnky. Hlavně mě potěšil životopis H. G. Wellse *Výkvět mužství* od Davida Lodge (přeložil Richard Podaný) za pouhých 99 Kč. Mladá fronta asi čistila sklady, že by to souviselo s tím, že by konečně došlo na Savova.

● **22. července** se u nás před cestou do Chorvatska zastavil Ne-

Dagmar Heřtová, Petr Svoren a Eva Fibigerová (vpředu), Míkovcovi a Franta Novotný (v pozadí)

topejr s Simonem. Dověděli jsme se hodně o lovu pokemónů a jeho užitečnosti pro mladou línou generaci, která má konečně motivaci někam chodit.

● **25. července** nás navštívil Pavel Houser, popili jsme pivo, probrali prodeje „Zvrhlé vědy“.

● **29. července** sklízíme nahonem meruňky a pak s Michaelou jedeme k Pavlovi a Dáše, kde přespím, abych byl ráno u Pagihovo včas. Značnou část té doby krátké pobytem v Pavlově oblíbené hospodě, kde už na nás čeká Pagihovo syn Cordy.

Tatracon 2016 v nesouvislých postřezích

● **30. července** jsem přiveden do bdělého stavu občany okupujícími lavičky na Tylově náměstí už od pěti ráno.

V šest konečně vstávám a s pomocí Dagmar (dala mi snídani) a Pavla (pomohl mi se zavazadly) se přesně v půl sedmé potkávám s Pagim u jeho auta (Stříbrného sršně).

Pak se vydáváme k Pavlovi Březinovi, přesto že jsme auto už docela naplnili, Pavel počet zavazadel zhruba zdvojnásobil a to ještě nechal v garáži dva obrovské balíky s dary pro mě a Pagiho.

Vyrazíme směr Žilina k Dárečkově mame, paní Záborské, za to, že jsme slíbili Dárečka odvézt, nás pohostila obědem o třech chodech.

Jedeme dál a u benzinky potkáváme první Tatracoňáky, Brňáky Marvina, Pitera a Lenku.

Konečně okolo čtvrté dorazíme do Slovenského ráje a rychle nacházíme chatu *Prameň*. Tam už je Milan Lacika, Mio a Iňa Butorovci. Po mohutném vítání se sháníme po sprše, ale v celém údolí nejde proud a tak ani voda. (Naštěstí to bylo za celý Tatracon naposledy.)

Dáreček tedy vybalil jmenovky a památkové samolepky conu, ostatní zase povzbuzující nápoje, a to asi přilákalo Mira „Pamira“ Páříčka, dalšího přítomného šedesátníka. Pamir ještě za chodu začal vyťahovat dárky pro mě a pro Pagiho, to jsme nemohli nechat bez odezvy a dali mu naše z Prahy vezené. Na to zareagovali Butorovci a vytáhli pro nás připravené lahve slovenských specialit, pro Pamira ve tvaru ženy a pro mě a Pagiho pak jako lovecké pušky.

V podvečer, to již dorazili i Brňáci, vyrazilo osazenstvo chaty do bufetu *Ihla* na večeri, já s Iňou jsme tam už byli a ladili si jägermeisterem chuť na místní speciality. Iňa všechny vyzpovídala, co je u nich nového za rok od posledního Tatracoconu.

Vedle už jmenovaných se u stolu sešli Freya, sestra Rasti Webera, tedy vlastně švagrová Saši Pavelkové, její kamarádka Katka, Ondřej Krug mladší (potomek Ondřeje Kruga staršího), a Renáta .

Celkem tedy 13, s Butorovci 15.

Unavení cestou jsme všichni okolo půlnoci odpadli a přesto, že jsem spal vedle Dárečka a v pokoji nocoval ještě Pagi a Pavel, spal jsem jak zabítý.

● **31. července** jsem opatrně začal nasazovat dovolenkový rytmus, aby se příliš nelišil od zbytku roku, a okolo půl jedenácté už jsem byl dostatečně schopen posnídat dobroty od Dagmar a pak s Pamirem a Renčou vyrazit na oběd do Ihly. Odpoledne jsme s Pagim a Pavlem jeli na nákup, Pavel zatím v SNV vyhle-

dal Martina Okályho, se kterým se seznámil na jachtařské výpravě Franty Novotného na Baltu.

Když jsme se vrátili, přijel k Prameni Mio Butora a dovezl tradiční modrý transparent TATRACON. Hned jsme jej s pomocí Renáty Pisklové vyvěsili na balkón.

● **1. srpen** začal deštěm a melancholickým vědomím, že prázdniny jsou v polovině, skončí Tatracon, hned je tu Fénixcon a další rok je pryč. U snídaně jsem zakopl u jeden z mnoha architektonických nesmyslů, kterými je chata vylepšena.

Napadá mě, zda není nějakým nařízením EU zakázáno, aby pronajímatelé chat a vlastníci hotelů někdy přespalí ve svých nemovitostech. Pak by snad nemohli být tak málo vhodné pro život.

Aby nebylo málo pochmurno, vypráví nám Piter, jak se Pavel Mikuláščík dostal pod couvající tramvaj. Informace, že kolu se nic nestalo, nás příliš nerozradostnila, ale zpráva, že Pavla již propustili z nemocnice, ano.

Odpoledne zlotřilí Brňáci sebrali všechna děvčata a vyrazili někam do Spiše, tuším, že do restaurace Nostalgie, nakonec to ani tolik nevadilo, ukazuje se, že když starší pánové našeho věku chtějí vést noční život podle svých představ (tj. popíjet whisky, hulit a předávat své zkušenosti nepřítomné mládeži), musí pak celý den spát.

Večer Pamir ke Katce mířící do sprchy: A nechceš namydlit záda? Klidně aj zpředu.

● **2. srpna** uléhám brzy po půlnoci a díky tomu vstávám už okolo půl osmé, po včerejším dešti ani památky, jen to slunce by nemuselo tolik svítit do očí. Pagi se vrací z ranní procházky.

S Pamirem a Milošem Lacikou jedeme navštívit Mia Butoru, který nás doprovází po obchodech, kde Iňa objednala suroviny na zitéjší gulášový den.

Miro Páříčka pak vyráží na houby (trochu při hledání známých míst zabloudil, a tak donesl jen půl košíku).

Mio Butora nechal na chatě svázané vydání fanouškovských *Letů zakázanou rychlostí*, ročník *Villoida 1985* a *Andromedy*. Trochu jsem se do nich začel a byl čas vyrazit do Lesnice na oběd. Mají tam výborné těstoviny, jen si před nimi nesmíte dát polévku, ta vydá za hlavní jídlo a kam pak s tím dalším. Naštěstí pomohl Pagi, Pavel Březina měl co dělat s vlastními haluškami.

Vynesl jsem si na prosluněný trávník matrace a několik hodin jako hroznýš ovci trávil ten opulentní oběd.

Dáreček, Pagi a Pamir vyrážejí na další houbový kvest, okolo páté se vrací Pagi, nechal zbytek výpravy svému osudu, ale nakonec se do setmění vrátili všichni a kolektivně jsme čistili další koš hub. Zhruba z poloviny udělal Pamir náramnou praženíci.

Ve slovenštině nám zní i banality zajímavě a od děvčat i sexy (Renáta je výjimka potvrzující pravidlo).

Ani má snaha o zdvořilost mě nedokáže přinutit, abych se smál věcem, které nejsou vtípné, takže jsem často ticho.

Výrok dne: Mad'arčina není jazyk, ale zlozvyk.

● **3. srpna** po snídani šplhám po žebříku podobných schodech do přízemí, kde už Pavel a Dáreček krájejí maso, cibuli zvládli, když jsem ještě spal. Pamir volá Butorovcům, že místní kotlík

nebude dost stabilní při míchání (je to věda o poměru poloměru kotle a délky vařečky), a vydáváme se do chaty Adrián pro ozajstný kotel.

Guláš se jako vždy povedl, s mícháním pomáhal i Adriánko Butora, mně ale nejvíc chutnal v krémové podobě, než ho Pamir zahustil odpařováním a pytlíkem koření a papriky.

Večer si na lhle Pamir stěhuje, že mu na hodinkách nefunguje pedometr, stále ukazoval nulu.

Piter mu to vysvětlil tak, že je to pedofilometr a ukazuje vzdálenost od nejbližšího pedofila.

● **4. srpna** po noci plné chrápání a vyzvánějících mobilů propuká ospalé ráno, úplná Pochmurná neděle. Pagi s Pavlem pod záminkou hlídání chaty zůstali s lahví whisky značky Nestville na verandě (a snědli většinu včerejšího guláše), my ostatní vyrazili na bowling. Nebyl jsem poslední (ale předposlední). Brňáci zapadli zase do Nostalgie, aby si pochutnali na tamních steacích, já s Pamirem dorazil zbytek zbytku guláše.

Četl jsem si LZR, když se kde se vzal, tu se vzal, objevil Zdeněk Žák, našel nás podle popisu na webu a také díky transparentu Tatracon na balkónu. Když se se všemi přítomnými přivítal, podnikli jsme sami dva asi kilometrovou túru do Lesnice. Tam mi, když jsem ho občas pustil ke slovu, řekl, že na Tatraconu byl naposledy s Věrkou roku 2012, pak ještě sám v roce třináct a v ušetřeném čase si pořídili dvě holčičky, mladší letos v lednu. Zdeněk teď šéfuje prodejně sportovních kol v Olomouci.

Když volal Věře, že dobře dojel a že jsme v Lesnici, zeptala se ho, jestli tam stále obsluhuje Kryton, a opravdu, za chvíli dorazil číšník v něčem podobný robotovi z Červeného trpaslíka.

Večer obětavě dopijeme whisky, aby zítra, den před odjezdem, nespávala řidiče. Miloš s Dárečkem grilují klobásky a špekáčky.

Výrok dne: USA sú imperialistická kapitalistická veľmoc, ktorá sa mieša do vnútorných záležitostí Ruska takmer na celom svete.

● **5. srpna** se rozloučíme s Pamirem, který odjíždí o den dříve, aby Božce pomohl s přípravou svých narozenin, a vydáváme se s Pavlem Březinou a Renátou do bývalého Relaxu (dnes snad Sport Hotelu). Miro nás dojel a vzal kus cesty s sebou. To byly bohužel poslední příjemná věc výpravy. V hotelu chystali nějaké setkání abiturientů či co

Festival fantazie 2016, dokončení ze strany 1

přiloženého ke vstupence, a sobotní vyhlásování na Večeru fantazie bylo zdrojem ještě větší radosti. Sošky rakety Aeronautilus už pyšně zdobí knihovnu, a pokud mám dostát odpovědím na otázky Jarka Mosteckého vyhlášujícího ceny, měla bych k nim časem přidat i nějakého toho Huga či Nebulu – ale to je patrně vzdálená budoucnost... Bližší rozhodně bude příští FF, a pokud bude podobně vydařené jako to letošní, bude rozhodně na co se těšit.

Julie Nováková / XB-1

a nechali nás čekat na houbovou polévku 3/4 hodiny a pak se ukázalo, že je z pytlíku.

Ostatní bylo už lepší, ale na kvalitu Lesnice to tam nemělo, odhlížím přítom, že Lesnice je i lacinější.

● **6. srpna** vstáváme v nekřesťanskou osmou hodinu, abychom byli v devět ve Spiši a nakoupili dárky, hlavně Nestvilku. trochu se to protáhlo, protože Pagi zjistil, že nechal na chatě doklady. No lepší než kdyby si všiml v Žilině. Tam jsme dorazili s dvouhodinovým zpožděním kvůli zácpě před Ružomberkem. I když pro nás Dárečkova mama měla podle původního plánu přichystanou jen svačinu, byl to docela sytý oběd a do sedmi, kdy jsme se dostali do Prahy, už jsme na jídlo nikde nestavěli.

Když jsme vyložili Pavla, zase nám auto naplnil svými dary, později jsem zjistil, že šlo o šest lahví vína vyráběného ve spolupráci s MFF UK.

Následkem kombinace bowlingu a menšího místa pro nohy v Pagiho japonském autě mi nebylo zrovna do skoku (klouby mě bolí ještě po týdnu). Naštěstí mě Pagi hodil až na Tylovo náměstí a do schodů s bágly a dary mi pomohl synek. Trochu jsem se u něj a Dagmar osvěžil a vyrazili jsme na oslavu padesátin Peti Pavelka do baru Necropolis.

Peťo Pavelko : 50

Tam jsem narazil na Honzu Kantůrka, Richarda Klíčnicka, Lucase, Martičku a Helenku Šebestovou, Honzu „Silvera“ Adamce, a samozřejmě Pagiho a Dárečka. Asi tam byli i další, ale ty jsem v dýmu vodnic přehlédl.

Necítil jsem se na dlouhé oslavování a jen jsem Peťovi popřál. Vzal to s pochopením, pravil, že když jel podobně s Pagim z Tatraconu on, pořídil si trombózu. To jsem vlastně dopadl ještě dobře.

A to je konec letošního Tatraconu.

Zdeněk Rampas

Julie s Aeronautily (foto Jarda Houdek)

Jak se připravit na Andersonovy devadesátiny?

Ano, jak? A má to vůbec cenu?

Mám za to, že odpověď záleží na každém z nás. Já sám se na tyto narozeniny třeba nijak chystat nebudu, co však vím, je že na světě existuje mračno Mistrových fanoušků, a to nejen v severských zemích, jejichž dějiny tak dobře ovládal. A všichni se chystají.

Nepůjde tu přitom samo sebou o žádné oslavy narozenin pohádkáře Hanse Christiana Andersena, alebrž jen o zavzpomínání u příležitosti devadesátého výročí narození klasika science fiction **Poula Andersona** – Američana, který zemřel právě před patnácti lety (31. července 2001) a narodil se 25. 11. 1926.

Poul William Anderson vystudoval fyziku (1948), ale vědcem se nestal, neboť do vínku obdržel talent snít a psát. Náleží tím po právu mezi Velmistry sci-fi, povídky kteréhož žánru publikoval už od roku 1947, a poprvé na sebe výrazněji upozornil románem *Mozková vlna* (1954), v němž líčí, co následovalo, když vzrostlo nejen IQ lidstva, ale inteligence veškerých savců.

V alternativním a magickém středověku se odehrává jíný Andersonův román *Tři srdce a tři lvi* (1953, česky Albatros 1999), který je poněkud přecenen, avšak spisovatel disponoval dobře propracovanou představou o budoucím dobývání kosmu a zachytil ji ve skupině próz zahájených *Válkou okřídlených lidí* (1958).

Andersonova jedinečná mysl byla navíc s to konstruovat i dobré detektivky a jeden čas byl právem současně v čele společnosti SF Writers of America a místním viceprezidentem Mystery Writers of America. Jeho agent Dominic Flandry je hrdinou čtrnácti románů počínaje dílem *Nárokujeme si tyto světy* (1959) a úspěšně oddaluje kolaps galaktického impéria.

Anderson vysnil i tzv. strážce času. Hlídadí nás před delikty různých nezodpovědných poutníků z budoucnosti a objevili se poprvé právě v knize *Strážci času* (1960, česky 1970) a naposled v jejím podstatném doplnění *Stráž času* (1991, česky 1997).

A co ještě víc? – Po sametovém převratu jsem byl chvíli až dětinsky fascinován prvním českým překladem Andersonových *Kosmických křížáků* (1960, česky 1992) vybavených barevnou obálkou Theodora Rotrekla, i ptal jsem se:

„Mohli se dávní rytíři vážně zmocnit lodě mimozemšťanů, rekovně letět do vesmíru a vytvořit tam obří galaktické impérium?“

Už tenkrát mi to připadalo nemožné, nicméně to je jedno. Neboť Anderson vizi předestírá způsobem, jenž hraničí s věrohodností, a souběžně umí bavit.

To umí, silnější kávou ovšem stejně zůstane *Tau Nula* (1970), kde je Einsteinova teorie aplikována na situaci, v níž se rychlost kosmické lodi postupně začne blížit rychlosti světla. V modulu ustrne čas jako v nějakém zámku Šípkové Růženky a venku zatím naopak sviští věky, až následuje nový Velký

třesk a další z vesmírů. Geniální Poul Anderson, který za život posbíral dohromady deset Hugů a Nebul (tedy nejvýznamnějších ocenění na poli sci-fi), toho ve stovce svých knih ovšem popisuje daleko více a vysoká úroveň jeho tvorby nepovadla po půlstoletí. Už jen namátkou připomenu, že zachytil i kolaps Atlantidy (*Tanečnice z Atlantidy*, 1972, česky 2000) anebo momenty, v kterých si v *Zimě světa* (1975) představil novou dobu ledovou. Až moc romanticky ovšem věřil v silné jedince a zužitkoval pro psaní rovněž některé severské ságy.

A ve *Válce bohů* (1997, česky 1999) pak zapojil do akce dokonce „skutečného“ dánského krále vikingských legend Haddinga. Sám je nepochybně jedním z bohů na rozhraní sci-fi a fantasy, což jej činí nadále aktuálním.

Z románu *The High Crusade* (v překladu Vladimíra Zavadila):

„Jak to, že jste nás, Vaše Milosti, objevili až teď?“ kotal kapitán a vévoda jenom pokrčil rameny:

„To víte, že jsme vás hledali dlouho. Už po celé generace odcházejí mladí rytíři pátrat po Zemi, pokud ovšem raději nehledají svatý grál. Ale sám víte, kolik existuje těch zatracených sluncí, a zejména směrem ke středu galaxie, kde jsme potkali i další národy cestující kosmem. Obchod, výzkumy, války; to vše nás zdržovalo tady, daleko od vašeho spirálního ramene s minimem hvězd, a jistě si uvědomíte sami, že jste tady narazili jenom na chudou, vzdálenou provincii. Král i papež sídlí daleko odtud, až v Sedmém Nebi. – Nakonec bylo prostě hledání neúspěšné a v posledních stoletích patřila Svatá Země už jen k našim tradicím.“

Tu se však jeho velká tvář se rozzářila. „Ale teď je všechno jinak. Objevili jste nás! Úžasné! Nádherné... Ale povězte, zda byla konečně osvobozena Svatá Země a zda byli pohané poraženi?“

„Totiž,“ prohlásil kapitán Halévy, taktlo loajální občan Izraelského impéria, „vlastně ano.“

„Škoda. Velmi rád bych odletěl na další křížovou výpravu. Od té doby, co jsme před deseti lety porazili Draky, je tu život dost smutný. I když se říká, že královské expedice k hvězdokupám ve Štířnici objevily několik slibných planet. Ale co, pojedme do zámku. Pohostím vás, jak mohu nejlépe, a vybavím vás na cestu ke králi. Navigace není nijak jednoduchá, přidělím vám však astrologa, který cestu zná.“

„Cože to říkal?“ zeptal se kapitán, když hluboký hlas ukončil projev.

Sociotechnik mu to objasnil.

Kapitán Halévy zrudl jako krocan. „Mé lodi se žádný astrolog nikdy nedotkne!“

Sociotechnik si povzdechl. Během příštích let jej čeká hodně práce.

Ivo Fencel

Rozhovor s autorem *Města schodů*

Jaký je váš vztah k České republice? Je nějaký?

Když jsem byl malý, vlastnil jsem tlustou knihu o Kafkovi, která obsahovala mnoho ilustrací Prahy. Nějak mi to prosáкло do mozku, ty perokresby starého města odlišné od všeho, co jsem znal. Byl jsem tím trochu posedlý – a později Kafkou. Řekl bych, že to kapku proniklo i do Bulikova.

Robert Jackson Bennett bylo pro české čtenáře zcela neznámé jméno. Až do roku 2015 a překladu *Města schodů*. Kniha se okamžitě dostala do výběru Cen Akademie fanasy, sci-fi a hororu, a i když nevyhrála, byl to výrazný úspěch. Jak složité je podle vás prosadit se na trhu v zemích, kde se nemluví anglicky? A popsal byste svůj styl psaní jako „americký“?

Budu upřímný: prodej zahraničních práv je aspekt procesu publikace knihy, kterou vůbec neznám nejen já, ale ani většina dalších autorů, které znám. Existují američtí spisovatelé, kteří jsou jakž takž známi tady, ale ve východní Evropě jde o naprosté hvězdy. A pak jsou další, kteří se v zahraničí jen těžce prosazují. Myslím, že celá tahle věc je pro nás celkově trochu záhadná.

Mám podezření, že rozdíl dělá agent, který se stará o prodej zahraničních práv. Berte to jako turistického průvodce: bez dobrého se nikam nedostanete. Mám podezření, že ten můj je dobrý.

Většina mých románů před *Městem schodů* byla těsně spjata s americkou mytologií. *Město schodů* je spojeno se tématy, které v Americe začínají převládat, ale jsou také čím dál více světová – témata nativismu¹, zpátečnická nostalgii, propustné hranice a odpor ke změnám. Myslím, že jsem napsal tu knihu částečně v reakci na to, co se děje v Americe, a částečně v reakci na to, co se děje po celém světě.

Jak šla spolupráce s překladatelem Milanem Pohlem? Konzultovali jste hodně? Nebo vůbec? Jak se vám pracuje s překladateli obecně?

Šlo to velmi dobře. Překládání je pro mě zábavné, neboť pokládá lingvistické a konceptuální otázky, které jsem nikdy předtím neřešil. Abych uvedl příklad: otázka na to, jestli je cena v románu pojmenovaná po osobnosti, nebo po místě – a zjištění, že jsem o tom vůbec nepřemýšlel.

V interview pro SF Signal jste zmínil, že mezi vaše oblíbené literární světy patří Jonathan Strange a pan Norrell Susanny Clarkové, Pratchetta Zeměplocha a Crowleyho Malý, velký. To jsou všechno fantastické světy. Máte nějaké oblíbené autory a světy mimo fantastiku?

Určitě. Svět Johna Le Carrého plný ošuntělých, melancholických špehů je nesmírně atraktivní v jistém fatalistickém smyslu, stejně tak Chandlerovo oslnivé, zkorumpované Los Angeles. A *Year on the Killing Streets* Davida Simona² není beletrie, ale svět, který v textu zachytil, není přesto o nic méně vtahující.

Proč by si měl čtenář (ne pouze český) přečíst *Město schodů*?

Myslím, že žijeme v zajímavém období globalizace, kdy jsou tradiční národní doktríny zpochybňovány. Občané se víc učí o světě za hranicemi a udiveně se ptají – proč je moje země taková, jaká je? *Město schodů* je, myslím, něco na způsob zkoumání tohoto fenoménu, v němž se lidé ptají, jestli je historie, tak jak je jim předkládána, rekonstruovaná fabulací, která je zmanipulovaná, aby prezentovala minulost způsobem, který posílí současnost. A taky jsou tam výbuchy.

Kterou ze svých knih byste nejraději viděl přeloženou do češtiny, kdybyste si musel jednu vybrat? Proč?

The Troupe (Tlupa x Kočovník společnost x Banda...). Je to taková milá knižička.

Mohl byste stručně představit své další romány českému publiku?

Jistě!

Mr. Shivers: Muž opustí život v malém městečku a vydá se během nejhoršího období velké hospodářské krize na železnici, aby

našel vandrůka, který zabil jeho dceru – a který může a nemusí být více než člověk.

The Company Man: Tajemná technologie, korporátní špiónáž, povstání a vražda, to vše se setká ve velkoměstě v alternativním světě zasazeném na severozápad USA během roku 1919.

The Troupe: Malý kluk se vydá za kabaretní skupinou na americkém Středozápadě v roce 1905, protože věří, že jeden z herců je jeho otec. Brzy zjistí, že není jediný, kdo kabaretníky

1 Pokud si, stejně jako překladatel, nejste jisti, co je to ten „nativismus“, vezte, že se nejedná o proud v psychologii, nýbrž o politické smýšlení, v jehož rámci jsou upřednostňováni domorodci (respektive na daném území dříve usazení) před přistěhovanci. V USA je to velké téma s dlouhou historií. Už Benjaminu Franklinovi se nelíbili přistěhovatelé Němci. Později bylo uzákoněno, že byl akt získání občanství prodloužen na 14 let. Údajně aby tak byla oslabena role radikálních imigrantů z Francie a Irska. Pak ve volbách vyhrál Jefferson, který měl přistěhovalec rád, a byl klid. Nepřipomíná vám to současnou situaci? Mimochodem, jmenuje se to „nativismus“ podle „Native Americans“, tedy původních obyvatel Ameriky, indiánů. Ale těch se to vlastně nikdy netýkalo... Tolik Wikipedie.

2 V češtině nevyšlo. Autor strávil rok s detektivy z Baltimore a napsal o tom knihu.

Švejek ve vesmíru

Co dostanete, když zkombinujete Star Trek, nezodpovědného hrdinu, informační šum sitcomového typu a fanatickou lásku ke slovnímu humoru? *Okrajového stopníka* – příběh o tom, jak se řadový hlídač stane omylem galaktickým hrdinou, když si přitom celou dobu chce jen pořádně odpočinout. A bude se vám to líbit.

Okrajový stopník Grong si žije poměrně pohodlným životem jako patrola na kraji galaxie – tedy až do chvíle, kdy mu na lodi udělá přepadovku kontrola z kosmické flotily. A protože Grong je příslušníkem rasy, jejíž členové se proslavili jako výjimečně talentovaní piloti, a protože ho nenapadne žádný lepší způsob, jak se vyhnout disciplinárnímu řízení, udělá tu nejhloupější možnou věc – proskočí se svou kocábkou naslepo vesmírem. To znamená dvě věci: za prvé, že absolutně netuší, kde je a jak se dostat domů, a za druhé, že jeho kousek stál život vysoce postaveného důstojníka. A tak se teď nadobro ztraceného Gronga s akutním nedostatkem přátel a spojenců pokouší najít a zabít celá flotila, zatímco nesčetné světy pod vojenskou nadvládou ho díky rychlému šíření informací považují za galaktického hrdinu a pouštějí se do plošné revoluce.

Okrajového stopníka lze žánrově zařadit jako „humorné!!! sci-fi“. Včetně těch vykičňáků. Jeho hlavní charakteristikou jsou žertovné zkratky a poznámky pod čarou, jimiž se text hemží asi jako Amazonka piraňami. Jenže jakkoliv jsou některé z nich zábavné – např. pro děj nezbytný „Stíhací Honič s Integrovanou Takeláží“ a jeho mnohem častěji používaná zkratka – a místy skutečně (dů)vtipné, i tady funguje zlaté pravidlo, že všeho moc škodí. Nejpozději po několika desítkách stran se tak všechny ty vysvětlivky ohledně Prčić a mejdla jakožto vysoce specifického slangu a anekdotické dovětky k ději omrzí až do bodu, kdy je méně trpělivý čtenář bude nejspíš vyloženě nenávidět a raději se jimi úplně přestane zabývat. Celá ta

následuje: tajemný muž v šedém obleku vypadá, že komedianstvo také ostře stíhá. A klučina si brzy domyslí, že umělci dělají něco víc než jen hraní.

American Elsewhere: Žena zjistí, že její otec zemřel a ona zdědila dům. Ten je ale vyznačen ve městě, které nelze najít na žádné mapě. Po troše vyšetřování se ukáže, že město skutečně existuje, ale zdá se, že bylo původně vytvořeno jako vládní laboratoř v 50. letech – a mnozí z místních nejsou pouze podivně tajnůstkářští, ale také podezřele nestárnoucí.

Existuje otázka, kterou jste vždycky chtěli odpovědět, ale nikdo se nikdy nezeptal?

Zrovna teď je to: „Chtěl byste už jít domů?“ Odpověď je: „Ano, určitě.“

Martin Šust / XB-1

třeskatá řachanda tak ve výsledku působí poněkud kontraproduktivně, protože člověku cvičí s nervy a kalí děj.

A ten není vůbec špatný. Celá Grongova eskapáda je prodchnutá určitou dávkou švejkovství, která táhne příběh od náhody k náhodě a od špatných rozhodnutí k těm ještě horším, co ale nakonec vždycky dopadnou celkem dobře. Grong jako hlavní hrdina není úplně nejsilnější tahoun a začátek knihy proto trochu vážně, ale jakmile se objeví i zbytek hlavních postav – především pilotka Tenkriti a její ultramegaspeciální vesmírná loď – nabírají postavy na plastičnosti a zápletka na spádu.

Zhruba od druhé třetiny knihy se tak rozjiždí povedené vesmírné dobrodružství v čele s nepravděpodobnými hrdiny, jehož krása spočívá v jeho nahodilosti na straně jedné a ozvucích dobře známých klasik na straně druhé (např. na *Dunu* si při čtení nelze nevzpomenout). Grongův nechtěný přerod v galaktického hrdinu probíhá formou několika samostatných misí, které od počátečních malých a rychlých výsadek ve stylu epizody Star Treku gradují v pozemní a především vesmírné bitvy, za jaké by se nemusel stydět ani podobný příběh „na vážno“. Přistihnete se tak, že hltáte závěr – a je spíše na vkusu každého čtenáře, jestli poslední odstavce ocení jako dobrý zvrat, nebo si bude připadat poněkud ošizený.

Okrajový stopník je jednoznačně oddechová kniha, která si aspoň jedno přečtení zaslouží, pokud se vám zrovna třetí do nálady. Děj je svižný, postavy s přibývajícimi stránkami stále sympatičtější a autorův češtin se čte jedna báseň, aniž by člověk nějak výrazně zadržával o přehlédnuté chyby. Stylem ani úrovní humoru rozhodně nečekejte dalšího *Spratka*, ale i tak jde ve výsledku o vcelku příjemné počtení. Až na ty zpropadené poznámky pod čarou! **Alexandra Petáková / FP**

Zdeněk Rosenbaum: *Okrajový stopník*, FANTASY PLANET
Nová vlna, 2016, obálka Jiří Novák, 240 str., 249 Kč

MINIFESTIVAL SCI-FI - 2016: SFF

V září nabízí Kino Oko Šumperk přehlídku sci-fi filmů v rámci festivalu SFF a mimořádně u této příležitosti diváci navštíví nově zrekonstruovaný prostor na šumperské radnici, kde býval promítací sál KINA SAXINGER.

V předvečer festivalu 16.9. v 19.00 hod. se bude promítat v místnosti bývalého KINA SAXINGER film Christopfera Nolana **POČÁTEK**. Úvodem pracovník městského úřadu Bohuslav Vondruška stručně připomene historii promítání v Šumperku.

Hlavní přehlídka filmů připadá na sobotu 17.9. Celý festival bude moderovat **IVAN ADAMOVIČ**, publicista, novinář, spisovatel, překladatel zejména science-fiction literatury. Je autorem desítek povídek, Slovníku české literární fantastiky a science fic-

Malostranský d'ábel

Po odbočce k dětskému čtenáři (Soukromý detektiv Matyld, 2015) se Jan Poláček vrátil k žánru, který by bylo lze nazvat životopisnou beletrií. Roku 2013 to byl *Příběh spalovače mrtvol*, který obsahoval novelu ze života Ladislava Fukse a něco na způsob biografické studie, nyní přichází oceňovaný autor s několika pohledy do života Jiřího Arvéda Smíchovského, pražského hermetika a válečného kolaboranta. A jak bývá u Poláčka zvykem, kniha je to důmyslná a pečlivě zpracovaná.

Jiří Arvéd Smíchovský se narodil r. 1897 v zámožné rodině, která vlastnila dům U Zlaté lodě. Byl pravděpodobně do značné míry geniální – hovořil plynule několika jazyky, uměl i hebrejsky nebo řecky, měl dokonalou paměť, dovedl citovat rozsáhlé pasáže z Bible (v několika jazycích) a údajně celou Danteho Božskou komedii v originále. Cítil se být Němcem, což se za války projevilo – byl agentem německé zpravodajské služby (ačkoliv mu bylo vyhrožováno, sám od sebe by to nejspíš nedělal), po válce byl jako kolaborant zavřen a využíván komunisty. Zemřel v lednu 1951 ve věznici na Mírově za okolností, které nejsou zcela objasněny.

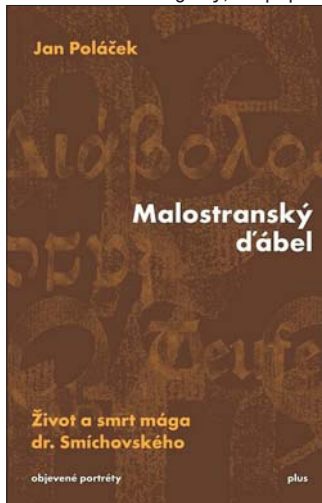
Poláček nezpracovává Smíchovského život od začátku do konce. Výseky z mágova života ukazují život v letech zásadních pro české země. Začíná se sice rokem 1951 a situací před smrtí Smíchovského, ale nemohou chybět klíčové roky 1948, 1945, 1942 a 1938. Každá kapitola je uvedena fotografickým materiálem z daného roku (fotky, plakáty, novinové články a titulky...) a textovým doprovodem. Někdy jde o shrnutí situace v dané době, jindy o přepis básní, článků, projevů či citátů. Zatímco u budovatelsky orientovaných říkanek (*Když jsme si v dílně pověsili / Gottwaldův obraz nad svůj stůl, / jako by utajené síly, / věřte si nebo nevěřte, / se v každém náhle*

tion, autor či spoluautor Encyklopedie fantastického filmu, Encyklopedie literatury SF a základní antologie o české sci-fi: *Vládcové vesmíru, Puls nekonečna a Na konci apokalypsy*.

Festival bude zahájen ve 13.30 odborným úvodem Ivana Adamoviče a následně pak bude promítnut animovaný film **CESTA DO FANTAZIE** japonského režiséra Hajao Mijazaki. Od 16.30 hod. přehlídka filmů pokračuje českou kulturní sci-fi klasikou **IKARIE XB 1** režiséra Jindřicha Poláka.

V 18.30 navážeme odbornou přednáškou Ivana Adamoviče – *Vize budoucnosti ve fantastickém filmu, která proběhne v sále bývalého kina SAXINGER*.

probudily. – s. 11) se čtenář spíše usměje, z Gottwaldova projevu z února 1948 nepřijemně mrazí. Beletristicky zpracované reálné situace váže zajímavá kompozice, která nejde chronologicky, ale připomíná *Atlas mraků* – jdeme nejdříve do minulosti, hlouběji a hlouběji, načež se vracíme zpět na povrch. Tomu odpovídají i názvy kapitol: *Hlouběji do minulosti, Na dno, Zpátky na povrch...*

Kniha je fascinující ze dvou důvodů: 1) autor si vybral nesmírně zajímavou osobnost, jejíž život dosud nijak podrobně zkoumán nebyl, alespoň pokud vím; 2) beletrizovaný život Smíchovského nestojí samostatně, je vázán na české dějiny a je bytostně spjat s historickými událostmi, které by měly být neustále připomínány. Znovu a znovu nahlížíme do psychologie lidí, jimž do života zasáhly „velké dějiny“. Jak lze změnit osobnost pouze na základě příslušnosti k rase, národu, straně, společenské vrstvě. V době, jako je tahle, kdy se nic takového viditelně

neděje, je Poláčkův román mementem, že by něco takového mohlo opět přijít.

Zůstávají ještě dvě otázky. První – patří recenze této knihy do média orientovaného na fantastiku? Inu, ano i ne. Je to životopis. Ale jeden fantastický prvek v knize je. Navíc Smíchovského život je životem s okultismem. Druhá otázka je zásadnější, věčná. Otázka, zda je větším d'áblem ten, kdo se snaží vyvolat ve sklepě vládce pekel, nebo ten, kdo donutí bližního svého trpět, donášet a nechá ho zemiť po krutém mučení. Poláček neodpovídá. Ostatně Jiří Arvéd Smíchovský zcela jistě nebyl bez viny. Kontroverzní osobnost nelze vyjavit jednostranně. Musí zůstat kontroverzní i v románu. A to se tu bezesporu podařilo.

Jan Křeček

Malostranský d'ábel, Plus, 2016, 328 str., 299 Kč

Po přestávce s občerstením uzavřeme festival ve 20.00 hodin dalším vynikajícím filmem Christophera Nolana **INTERSTELLAR**.

Vstupné je 60/50 Kč na jeden film zvlášť, nebo 150/120 Kč na všechny tři filmy včetně besedy dohromady. Samostatné vstupné na besedu je 30 Kč. Snížené vstupné platí pro členy filmového klubu, studenty a důchodce.

Součástí festivalu je již tradiční **DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ** v Kině Oko Šumperk. V sobotu 17.9. v 10 a 11 hod. mají možnost nahlédnout návštěvníci do zákulisí kina v rámci komentovaných prohlídek.

informuje Pepa Vašát,

text Mgr. Kamily Šeligoové, ředitelky Městské knihovny Šumperk

S Karolinou Francovou o bohatství fantastických světů

Libereckou spisovatelku Karolinu Francovou snad ani není třeba dlouze představovat. Její sci-fi i fantasy romány a povídky, které publikuje už od roku 1999, se dočkaly vřelého přijetí a několika dotisků. Milovníci fantasy se budou dohadovat, zda je lepší *Algar tarch*, *Arien*, *Kaynova doba* nebo *Zlatý plamen*, příznivci science fiction se zase mohou přít, zda se jim více líbí román *Zrádce* nebo autorčino nejnovější dílo, román *Konstantynův efekt*, vydané letos v létě v edici Evropská space opera u nakladatelství Brokilon. S autorkou jsme si popovídali o nesmrtnosti, vědomí i tvorbě fiktivních světů.

Konstantynův efekt disponuje zajímavým světem Arvelu a Teritorií i neméně poutavými postavami. Právě ty táhnou komornější začátek, svět samotný se do plné krásy rozvíjí postupně, jak se čtenář dozvídá o arvelském transferu, manželské pečetí i kořenech konfliktu mezi Arvelem a Teritorií, který graduje až k válce, jež rozhodne všechno. Dávkovat informace tak, abyste byli stále puzeni zvědavostí, přemýšleli o světě a zároveň se nikde neztráceli, autorka rozhodně dovede. S tím, jak se vyvíjí příběh i vaše představa o světě, prochází vývojem rovněž všechny postavy, od mladé(ho) Tristam(a) přes odhodlanou královnu Reinu a jejího protivníka, diktátora Ilyu, až po – a to především – titulního Konstantyna Lance. Právě u něj autorka z myšlenky arvelského transferu vytěžila maximum. Propracovaná psychologie hrdinů i budované prostředí jsou charakteristické pro celou tvorbu Karoliny Francové. Jak píše a co jí inspiruje?

Jednou z věcí, které se mi na Konstantynově efektu líbily nejvíce, byl jeho zajímavý a originálně zpracovaný svět. V něm existuje možnost faktické nesmrtnosti, ale ukazuje se, že to může narušit samotný vesmír. Jak tě podobná idea poprvé napadla a jak jsi svět buďovala?

Idea nesmrtnosti, která narušuje chod samotného vesmíru, zpočátku v románu vůbec nebyla. Vznikla až v průběhu psaní, když jsem hledala nějaké zajímavé vysvětlení energetické krize, které obě civilizace čelí. Původně jsem za nosnou myšlenku příběhu považovala otázku, do jaké míry má společnost v nebezpečí právo očekávat a vyžadovat od jednotlivce sebeobětování. Arvelské impérium a Teritoria mají naprosto odlišný způsob života a většina čtenářů bude pravděpodobně zpočátku fandit jedné straně, ale postupně skončí nerozhodně nebo na straně opačné...

Zabralo představování tanních kultur a dávkování informací hodně plánování, nebo jsi je dotvářela spíše intuitivně?

Ohledně obou civilizací jsem měla předem dána jen dvě tři stěžejní pravidla uspořádání společnosti. V průběhu psaní

jsem je potom intuitivně a podle potřeby doplňovala o popisy toho, jak se tato pravidla promítají do různých oblastí života člověka. Abych byla konkrétní: v Arvelu je základním principem možnost přenosu člověka do jiného těla, která je ovšem přístupná jen vyvoleným. Arvelské tetování vzniklo jako vyjádření tohoto společenského statutu. Do módy se promítl oděvem, který odhaluje příslušné partie těla. Do medicíny degradací gerontologie. Do právních otázek ohledně svéprávnosti člověka institutem arvelského opatrovníka apod. Právě tyhle detaily dotvářejí jedno jednoduché pravidlo a dodávají postupně celé fiktivní civilizaci plastičnost.

U vytváření fiktivních světů ještě chvíli zůstaneme; čtenáři, kteří už četli některé z tvých dřívějších knih, vědí, že umíš cizí světy, ať už jde o magické země či hvězdná impéria, prokreslit do detailu a přivést k životu. Odkud při tvorbě světů nejčastěji čerpáš inspiraci?

To je velmi různé. Někdy základ světa vznikne z výletu na zajímavé místo, někdy jen z atmosféry dne, jindy při poslechu hudby. Představuju si to jako jakýsi koktejl dojmů, zážitků a postřehů, které se v mysli smíchají a z nich si pak člověk svět do připravované knížky nalije.

S motivy přenosu nebo změny vědomí a nesmrtnosti jsi pracovala už dříve – a pokaždé úplně jiným způsobem. Co tě na těchto tématech nejvíce láká?

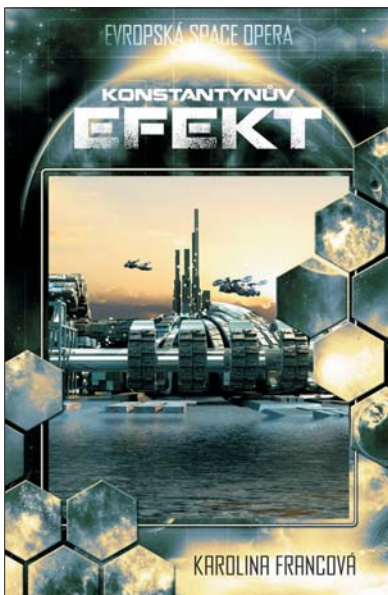
Nesmrtnost je ze své podstaty nelidská zkušenost. Láká mě hledání odpovědi na otázku, zda člověk, který získá takovou zkušenost, může ještě zůstat člověkem. Pokud ano, pak do jaké míry. Pokud ne, tak co se z něj stane.

Kdyby sis mohla vybrat jeden ze světů ze svých příběhů, v němž bys žila, na který by padla volba?

Nestála bych o žádný, protože ve všech mých knihách čelí fiktivní svět válce. Kdybych si skutečně vybrat musela, pak bych si zvolila asi *Arvel*, ale nejspíš jen proto, že ho mám čerstvě v paměti.

Zajímavý je i styl vyprávění, kdy je jedna scéna líčena i vícekrát, ale očima jiné postavy. Bylo to náročné?

Ano, každá kapitola je rozdělena do tří částí, které se všechny týkají stejné události, ale líčí ji v jiném čase a očima pokaždé jiné postavy, čímž dění dodávají další vrstvy a mění jeho vyznění i důsledky. Příběh tak získává jakousi šupinovitou strukturu. Když jsem román plánovala, přišlo mi to jako skvělý nápad a v prvních třech kapitolách to šlo hladce. Později se ukázalo, že udržet tenhle styl vyprávění v celé knize je opravdu náročné a dost jsem se proklínala, co jsem si to na sebe vymyslela. Ale výsledek nakonec stojí za to.

Nad českými zeměmi slunce nezapadá

Představte si, že by se po katastrofě nepředstavitelných rozměrů změnila tvář světa. Máte to? Teď zaostřete na Evropu. Ano, vidím, ničeho se neděje. Víím, že z Velké Británie toho moc nezbylo a že Ukrajina, Bělorusko nebo Pobaltí jsou nenávratně pryč. To se tak v literatuře stává, z toho si nic nedělejte.

A nyní napněte všechny synapse, které se věnují fantazii, a... ano, je to tak. Z Českého království je námořní velmoc, velký hráč na šachovnici světa – a v době nedostatku jídla bojuje, kdo by to byl řekl, s carským Ruskem, a to ponejvíc o državy v tom, co zbylo z jihu Afriky. Vítejte do světa, v němž *Nad českými zeměmi slunce nezapadá*.

Tolik k úvodnímu patosu. V knize je ho podstatně víc. Nutno poznamenat, že kompozičně je tento román slušně zvládnutý. A čtivé to je, o tom žádná. To jsou ale jediná dvě pozitiva. *Nad českými zeměmi slunce nezapadá* spadá do škatulky military sci-fi. Už to samo o sobě předurčuje jistou hloupost – to, že je cokoliv, co lze označit jako „military“, inteligentní, je většinou oxymoron. Ty nejlepší military věci jsou vlastně výrazně protiválečné. Jan Kotouč rezignoval na snahy o chytrý příběh s přesahem. Předkládá zábavné čtení, které se čte samo, ale má tolik nedostatků, že to není možno tolerovat.

Hlavní postavou je pilot Lukáš Berg, letecké eso se stigmatem z dětství: jeho otec, válečný hrdina, je postava, se kterou se Berg obtížně vyrovnává. No, a tady přibližně veškerá psychologie postav končí. Jsou ploché, bez vývoje, často spadají do klíše nejen chováním (dříve dcera vysoce postavených ruských šlechticů, dnes prostitutka, která se chce pomstít), ale i vzhledem (pilot s popáleným obličejem). Když se každý chová, s odpuštěním, jako debil, nemůže čtenář než se postavám smát. Což byl autorův záměr jen těžko.

Zápletka je jednoduchá a nestoudně nacionalistická. Už od začátku je jasné, kdo vyhraje, kdo je dobrý a kdo zlý. To, že je České království námořní velmocí, která vlastními silami hrůzy

všechny slavně překoná, samozřejmě vyvolává příjemné pocity. Ale hraje to na natolik prvoplánovou strunu, že z toho nelze mít radost. Černobílé vidění světa je ve světle současných událostí (teroristické útoky, uprchlická krize...) natolik zjednodušující, až je nebezpečné.

V neposlední řadě jsou problematickým prvkem historické nesrovnalosti. Autor je částečně vysvětluje (např. „firmy jako Škoda, Tatra nebo Avia by nejspíš nevznikly nebo by se jmenovaly jinak, ale tady jsem se rozhodl pro použití toho, co lidé znají. Navíc jsem chtěl mít letadla značky Tatra a Škoda.“). U námořních reálií, u značek letadel či u roku započetí stavby Lipna to není výrazný problém. Jestli se letadlo jmenuje Škoda nebo Adokš, to nehraje roli. Podobně lze přistoupit na fakt, že autor zachoval dnešní slovní zásobu. Že mariňáci jsou mariňáci, jakkoliv by v daném případě asi mnoho anglicismů nahradily české výrazy. Všímate si, kolik drobností tu je? Ale budiž, celek se nám ještě nedrolí, jen okraje jsou oprýskané. K těm větším problémům: „velký třesk“, změna, která se odehrála r. 1848 – jakž takž beru to, že není vysvětlená, i když si tu autor už pomáhá příliš. Ale stále věřím, že autor ví, o čem píše. Že domýšlí VEŠKERÉ souvislosti. Jenomže my vidíme celou situaci pohledem námořního konfliktu. Román naprosto opomíjí společenskou situaci za daných podmínek. Čemuž dopomáhá i to, že sám český král je vlastně námořník. Pokud se celý svět skládá ze zelených mozků (jakkoliv jsou všichni úžasní, skvělí, moudří a hodní), pak chraň nás sv. Anežka Česká. Optika jednostranného pohledu (vnímáme jenom válečné operace) zkruskuje a opomíjí to důležitě. To, na co se zaměřuje třeba Paolo Bacigalupi. Ostatně pokud by se odehrál rok 1848 dle páně Kotoučova schématu, chybí minimálně drobné objasnění následného vývoje: pravděpodobně by žili minimálně Palacký a Rieger, kteří v dané době intenzivně ovlivňovali myšlení a politickou scénu; že by se pod jejich vedením stala z Českého království námořní velmoc, je jen těžko představitelné. Vadí mi to, co autor v doslovu přiznává, když píše „*Psaní alternativní historie v sobě skrývá řadu komplikací. Obzvlášť pro pohodlného a usedlého autora (čti „lempa“), jako jsem já.*“ Nechci číst lempovskou knihu. Můj čas je natolik drahý, že od každé knihy očekávám, že bude napsána tak, jak nejlépe je to možné.

Nezbývá než zopakovat slova z věnování. Jan Kotouč děkuje své matce, „*kteřá v roce 2001 přečetla můj první text a místo toho, aby se rozplývala nad tím, že její děťátko něco napsalo, tak mi to omlátila o hlavu se slovy: „Proč jsi to napsal tak blbě? Jak to chceš vylepšit?“*“ Ano. Některé věci se od roku 2001 až k románu *Nad českými zeměmi slunce nezapadá* nezměnily.

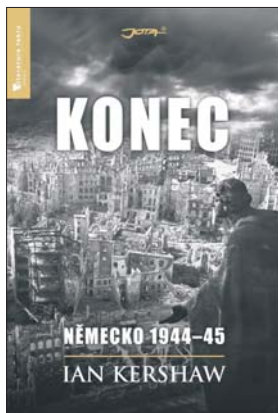
Jan Křeček

Brokilon, 2016, 317 str, 368 Kč

➔ Na co se od tebe mohou čtenáři těšit do budoucna?

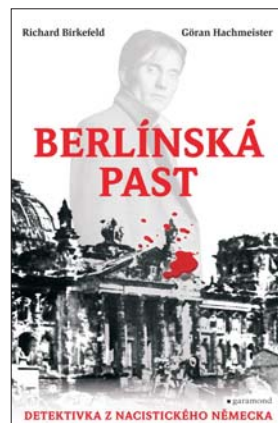
Mám dokončený román *Purpurová noc*. Odehrává se v blízké budoucnosti (v roce 2024), kdy Česko jako jediná země kontroluje magii a stává se tak významným světovým hráčem. Zemi vládne temný mág, který si za své sídlo kvůli blízkosti magického zdroje volí nové hlavní město Liberec. Román zachycuje osudy jeho dvou synů – staršího Nataniela a mladšího Jana. Zatímco starší syn s volbou otce nesouhlasí a v patnácti letech utíká z Čech, mladší jde v jeho šlépějích. Příběh začíná v okamžiku, kdy se Nataniel po devíti letech v exilu vrací domů rozhodnutý magii z Česka vymýtit a musí čelit následkům své volby i mladšímu bratrovi. V druhé dějové linii příběh zachycuje klíčové události let 2006 až 2014, které předcházely aktivaci magie v Čechách.

Julie Nováková / XB-1

Berlínská past

Detektivka z nacistického Německa
Richard Birkefeld a Göran Hachmeister

Německo, podzim 1944. K Berlínu, který je z velké části v troskách, se pomalu, ale jistě blíží Rudá armáda; kdo má možnost, pokouší se zachránit si kůži, jak se dá. V této situaci dostává úspěšný policejní vyšetřovatel Hans Kalterer za úkol vypátrat v berlínských ulicích sériového vraha, o němž se policisté domnívají, že se dopouští zločinů z politických důvodů. Jak se však brzy ukáže, za vraždami skutečně stojí uprchlý vězeň z koncentračního tábora, který má řadu důvodů se mstít...

Stranou nezůstává ani otázka viny či nevinu běžných Němců, z nichž většina, na rozdíl od velení, ke konci války už zcela vystřízlivěla z jakýchkoliv iluzí. Zejména pro přesvědčivě a přesně vylíčení apokalyptické atmosféry Berlína z konce války se autorům románu, původním povoláním historikům, dostalo obrovského uznání německé kritiky i čtenářů.

Tahle anotace mě nalákala ke koupi knihy *Berlínská past*, čekal jsem něco jako Kohoutovu *Hvězdnou hodinu vrahů* a byl jsem zklamán i neklamán současně.

Jako detektivka je *Berlínská past* dobrý průměr, zajímavě vystavený tak, že víte víc než vyšetřovatel a můžete „pátrat“ paralelně vedle něho. Popis Berlína pozvolna se měnícího v hromady trosk je málem strhující. Jak bylo možné, že Hitlerův režim fungoval tak dlouho, ale asi lépe zodpoví kniha *Konec. Německo 1944-1945* (samozřejmě od literatury nelze žádat to, co od vědecké studie, ale beletrie má zase jiné prostředky, aby čtenář dospěl k nějakému emotivnímu „pochopení“ tohoto fenoménu).

Co se týče otázky viny Němců, čtenář nedojde k nějaké metafyzické příčině, spíše to vypadá tak, že dějinné a dějnotvorné zlo vyrůstalo z drobných sviháničků všeho „německého“ lidu.

Odboj, včetně toho komunistického, je popisován jako výkvět národa, že komunisté byli v dobách Hitlerova nástupu tak poslušnými Stalinovými nástroji, že pro ně byli sociální demokrati stejní nepřítelé jako hnědé košile, a proto se levice proti Hitlerově straně nikdy nespojila, je zapomenuto, snad proto, že prozírení v mučírňách gestapa bylo pro mnohé stejně očistné jako srpen 1968 pro ty naše.

O nuceně nasazených, kteří v závěru války tvoří v Berlíně možná největší část práce schopné populace, se mluví podobným slovníkem, jaký dnes občas používají kritici neomezené migrace. Ale to může být náhoda, či překladatelovo vylepšení, knihy byla napsána pár let před tím, než hráblo dnešní kancléřce.

Ale můžeme to brát i jako plus, možná se nedovíme vše o třetí říši, ale nevyžádaně dostaneme něco navíc o současných Němcích, jací jsou a jací by chtěli být (přínejmenších v očích ostatních).

Ale můžeme to brát i jako plus, možná se nedovíme vše o třetí říši, ale nevyžádaně dostaneme něco navíc o současných Němcích, jací jsou a jací by chtěli být (přínejmenších v očích ostatních).

Nakonec mi jako nejzajímavější postřeh přišla vzpomínka starého, rozuměj předválečného policajta na dobu Výmarské republiky: jak jeho i ostatní kolegy štvála faktická beztrestnost komunistů a podobných výtržníků, i když je chytili při činu, za chvíli se objevil advokát z Rudé pomoci a dotyčný byl na svobodě. Předpokládám, že když jim později jejich noví nacističtí nadřízení dali rozkaz, aby komunisty pořádně zmačkli, činili to s jistým pocitem zadostiučinění a s důkladností, která se nedá vysvětlit jen německou náturou.

Pokud vás ale třetí říše a zejména její konec zajímá, bude pro vás kniha užitečná hlavně pro takovéto drobné detaily.

Zdeněk Rampas

Berlínská past, Garamond, 2015, 360 str., 349 Kč

Konec, Německo 1944-1945, Jota, 2013, 616 str., 548 Kč

Nízké Tatry netradičně

Náš čtenář Vašek Vágenknecht rovněž vyrazil na Slovensko, pokud někomu v *mých líčeních* Slovenského ráje chyběla turistika (opravdu tam nebyla, možná jen trochu té kulinářské), najde ji u něho v požehnané míře.

Případným zájemcům posílá odkazy na nový článek na stránkách Trekingu (je rozdělen na 2 části), jedná se o návštěvu Nízkých Tater z července/júla 2016.

Ke vstupu do Nízkých Tater si můžeme vybrat několik výchozích míst, my tentokrát zvolili město Liptovský Hrádok. První zmínka o středisku pochází ze 13. století, tehdy se osada jmenovala Belsko... Více na www.treking.cz/treky/nizke-tatry-netradicne.htm a www.treking.cz/treky/nizke-tatry-netradicne2.htm

Peter Ackroyd: Hawksmoor

Počátek

AND SO let us beginne; and, as the Fabrick takes its Shape in front of you, alwaies keep the Structure intirely in Mind as you inscribe it.

Vezměte na vědomí, že kritik nikdy nepřízná, pokud je pro něj kniha příliš velké sousto. Raději text rozerve na kusy, rozpáře jej a vyvrhne, aby čtenáři ukázal nevábivé vnitřnosti. Není to tak, že JÁ tomu nerozumím. To autor to napsal špatně! Rozumět novému, to by mohl být jeden z úkolů kritiky. Zaklínat se tím, jak Proust hledal ztracený čas a Joyce bloudil s Leopoldem Bloomem po Dublinu, je dnes módní. Bez ohledu na to, že ve své době byly ty knihy považovány za nemorální, skandální a obscénní. Ne že by od té doby literární monstrosity nevznikaly, ale už to není tak pobuřující. *Hawksmoor* Petera Ackroyda je esencí postmoderny. Liší se od Umberta Eca, Juliana Barnese, Slawomira Mrožka, Johna Fowlese nebo Jiřího Kratochvíla. Nemůže jinak: postmoderna, ač v ní lze pozorovat společné rysy, je charakteristická odlišností. *Hawksmoor* si pohrává s časem, s realitou, zpochybňuje pravdu, posouvá vnímání. A jako takový je samozřejmě nemorální, skandální a obscénní. Ostatně, co dneska není. Ale Ackroyd přidává neobyčejnou porci noblesy a literárnosti.

Realita

Noblesní, tedy pokud tomu nebránily zaživač potíže, byl zajisté i londýnský architekt Nicholas Hawksmoor. Pravděpodobně se narodil v roce 1661. Zemřel 25. března 1736. Jeho život je spjat s Christopherem Wrenem, který, byv na mladého génia upozorněn, jej přijal do služby. Budovy podle jeho návrhů stojí mj. v Oxfordu, Southamptonu či Londýně. V roce 1711 dostává Hawksmoor zakázku na stavbu padesáti kostelů. Realizováno je asi dvanáct. Sám jich zvládá navrhnout šest. Všechny dodnes stojí. Údajně byl též praktikujícím svobodným zednářem. V knize *Hawksmoor* se ani jednou nevyskytuje.

Kompozice

Děj se nám vyskytuje jaksi paralelně, ve dvou rovinách: v první sledujeme architekta Nicholase Dyera, ealitu 18. století, postupující stavbu sedmi kostelů, ale zejména Dyerovu nedůvěru k rozumu a příklon k okultním vědám; druhá ukazuje detektiva Nicholase Hawksmoora ve 20. století. S případem vražd v okolí kostelů postavených Dyerem nemůže hnout, ale přesto má k němu čím dál osobnější vztah. Text románu je postaven na kontrastech (střet rozumu a iracionality, uhlazenosti a brutality, starého a nového jazyka) a na průsečících. Nejen v pomysl-

ných spojovacích liniích jednotlivých kostelů, ale zejména v prolínání obou časových rovin. Ackroyd zručně používá jednotlivé motivy, mírně je pozměňuje, nechává čtenáře na pochybách, zda jde o omyl, náhodu, nebo promyšlený tah. Proto se v 18. století opakují výjevy s dětmi, které zpívají jednoduché popěvky, aby se něco podobného, poněkud nepatřičně, objevilo i o dvě století později, proto se postavy v obou rovinách jmenují stejně nebo alespoň podobně (Nicholasův pomocník je v obou případech Walter, hospodyně je jednou paní Westová, podruhé paní Bestová atd.), proto když jedna kapitola skončí, druhá naváže stejným slovem či variací na poslední větu předchozího textu. Kompozice je brilantně zvládnuta. Což ještě neznamená, že se to dá číst...

Jazyk

Každou lichou kapitolu aby člověk četl s louskáčkem na text. Pokud vám angličtina z úvodního citátu připadá trochu divná, je to v pořádku. Není divná. Ještě v osmnáctém století byste se s ní setkali zcela běžně. A překladatelka Johana Labanczová nepoužívá, zaplaťpámbu, češtinu pozdně barokní. Pokud jste obdivovatelé Rosovy *Čechořečnosti* a stále vás mrzí, že nemáme *usmívatelku* (protože používáme ironii) nebo *veřejníka* (protože máme generála), neužijete si text příliš (jakkoliv s pojmem *okolostojičnost* /tedy dnes okolnost/ se v *Hawksmoorovi* setkáme). Čteme jazyk počátku národního obrození. Je to náročné, kouzelné, a pokud jsem s to soudit, jde o výjimečně dobrou práci.

Závěr

Dobrá práce, říká si možná čtenář. Než neměl by se nechat klamat! Tohle není recenze. Knize nerozumím, nestudoval jsem ji, možná mi byla protivná a shledal jsem ji urážlivou. Možná jsem ji ani nečetl. Pokud si o ní chcete něco přečíst, doporučuji recenzi Jiřího Kelbla na webu XB-1 (www.casopisxb1.cz/aktuality/ackroyd-hawksmoor-recenze). Ostatně, napsal jsem tento text skutečně já? Kdo jsem já? A není čas s tím skončit?

Nuže započneme.

Jak před tebou celá věc svou pravdivou tvářnost bude ukazovati, vždy vsecknu stavbu jejího vnitřního ustrojení měj na paměti.

Jan Křeček

Paseka 2016, 296 str., 299 Kč

Odposlechnuto

Z čeho má sebevražedný atentátník největší strach? Že umře sám.

Boj o vodu

Jakkoliv má většina lidí žánr sci-fi stále ještě spojený s optimistickými představami o budoucím technologickém vývoji a dobytí kosmu, nejsilnější a nejzajímavější tituly současných autorů pracují s vizemi budoucnosti podstatně pochmurnější.

Jedna z největších hvězd žánru posledních let **Paolo Bacigalupi** (nar. 1972) dosti důsledně zasazuje své příběhy do prostředí civilizace zdevastované a sužované nedostatkem zdrojů, především energie a vody. Román *Vodní nůž*, který Argo vydalo rok po premiéře v USA, líčí tvrdé boje států a měst amerického Jihozápadu o vodu poté, co lidé vyčerpali podzemní zdroje a vyschla i větší řeka.

Budoucnost poznamenaná ekologickou katastrofou se ve sci-fi objevuje poprvé klasická v románech britského moderního klasika **J. G. Ballard**a z počátku 60. let, pochmurnou vizi světa, v němž došla voda a ropa a poslední zbytky ovládají agresivní gangy, v masovém měřítku zpopularizoval australský film *Mad Max 2*. Nejspíše od té doby se vize vysušeného světa stává tradičním koloritem jedné odnože sci-fi – a právě Bacigalupi je momentálně její největší hvězdou.

A zatímco v předchozích románech a povídkách ještě využíval pro ztraktivnění příběhu a prostředí některé fantastické rekvizity, ve *Vodním noži* se už bez nich obejde. Ne že by tu nějaké ty futuristické hračky nebyly, ale za prvé to často nejsou obdivuhodné technologické zázraky, ale nezbytnosti všednodenní potřeby, na nichž navíc není nic moc lákavého (například prachový filtr, který ti majetnější oblékají při každém výletu do ulic, nebo kapesní recyklátory tělních tekutin), za druhé jsou jen dost nepodstatným koloritem příběhu, který je postaven na něčem úplně jiném, než jsou technologie.

Kulisy sci-fi totiž Bacigalupi tentokrát využívá pro žánr akčního thrilleru. Splétá osudy tří hlavních postav: titulního vodního nože Angela neboli vojáka soukromé armády velké společnosti, která se zabývá distribucí vody v Las Vegas, a dvou žen, novinářky Lucy a mladičké běženky Marie, která spolu s mnoha dalšími lidmi uprchla z vysušeného Texasu a uvízlá v arizonském Phoenixu, kde ještě trochu vody zbývá – ale jen

trochu. Podstatně lépe jsou na tom města a státy na řece Colorado, což je jediná řeka amerického Jihozápadu, kde je ještě relativně dost vody – a vodu z Colorada potřebuje jak Phoenix, tak bohatá Kalifornie, jejíž agenti do hry také vstupují. Města

a státy americké unie navíc nejsou v otevřeném střetu, vše má ještě jakžtakž pod kontrolou federální vláda. I proto má takovou cenu jeden právnícký dokument, který by mohl u federálního soudu změnit situaci v právech čerpat vodu z Colorada.

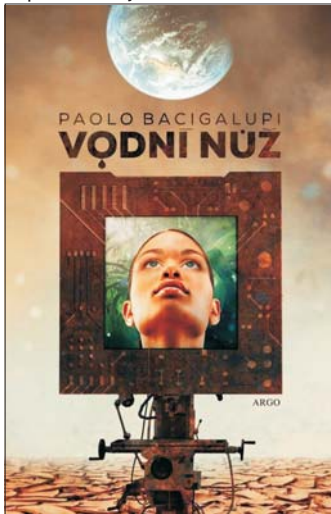
V rámci žánru akčního thrilleru si Bacigalupi vede skvěle: děj má spád, zvraty, vše je vedeno srozumitelnými motivacemi a jednotlivé postavy jednají přirozeně a logicky. Akční scény nejsou příliš nepravděpodobné (ale trochu přeci...), autor je dosti nesmlouvavý a své hrdiny neváhá i docela krutě trestat, když se dopustí chyby. Svět jeho zbláčeného Phoenixu je drsný a krutý, rozparcelovaný mezi skupiny a síly, jimž sebestyčtější jednotlivci nesmějí odporovat, a když se o to pokusí, ve většině případů to nedopadne

dobře. Bacigalupi svádí a rozpojuje ústřední trojici, než se setkají ve finále, které nabídne hned dva zvraty, jeden poněkud očekávaný, druhý vskutku překvapivý, když nad idealistickým, ba romantickým závěrem vítězí ten cynický – anebo pragmatický, jak se to vezme.

Problematičtější je zakončení ve světě budoucnosti. Přestřelky, úniky, zajetí, mučení, osvobození a tak dokola – to vše obstojí v rámci thrilleru, nicméně ze sci-fi zůstává vlastně jen ornament. Nejde ani tak o opomíjení technologie, spíše o onu vizi budoucnosti, která stojí za zamyšlením, která vybízí k zastavení nad tím, jak moc jsou ony chmurné představy o vysušeném (nebo zaplaveném, radioaktivním a bůhvíjakém jiném) světě blízko a zda tím směrem civilizace opravdu míří. Ve *Vodním noži* jako by tohle vyprchalo, zůstala kulisa a v ní řemeslně skvělá, ale vlastně jen gangsterka, která by slušela Quentinu Tarantinovi, kdyby se chtěl pustit do sci-fi žánru. Není to špatné, ale od autora Bacigalupiho formátu jeden přece jen čeká víc: tohle má příliš blízko k rutině.

Pavel Mandys

Paolo Bacigalupi: Vodní nůž. Přel. Richard Podaný, Argo, Praha, 2016, 352 s.

Upozornění na chybu

Napsal nám Pepa Vašát: Jako „čapkovec“ upozorňuji na chybu v knize: *Kronika sci-fi (nakladatelství Volvox Globator)*, str. 58 – spoluautorem *Války s mloky* nebyl Josef Čapek, Karel ji napsal sám. To by se editorům stávat nemělo... i překladatelka by na to měla přijít!...

Pepa

Krocení sopek

Nakladatelství Gorgona vydalo antologii steampunkových příběhů z jihovýchodní Asie, kde se českému čtenáři poprvé představí tucet nových autorů z Filipín, Vietnamu, Thajska, Indonésie a Singapuru. Knihu rozsáhlou statí doprovodil Jaroslava Olší jr. Více na www.gorgona.eu/jak-jsme-krotili-sopky *Gorgona Books, 2016, 336 str., 329 Kč*

Když padne Systém

Čeští autoři začínají reflektovat tušení neblahých konců

Pakliže se v české fantastické literatuře objevovalo téma kolapsu civilizace, bývalo zvykem děj situovat kamsi do zahraničí, kde se dějí „velké“ dějiny, popřípadě rozprostřít je po celé planetě a nahlížet na katastrofu globálně. Pozoruhodným trendem posledních několika let je přesun obrazu konce do české kotliny a ztráta obrazu konkrétního, vnějšího nepřítele.

Můžeme si klást otázku, zda se jedná o reflexi apokalyptické publicistiky poslední doby (osa Čilek – Bárta), pociťovaných společenských tenzí, či aspoň jejich mediálních přepisů. Přibývají knihy z kategorie, kterou bychom mohli nazvat českým apokalypticismem, nebo možná literaturou občanského neklidu.

Zdroje neklidu

Tyto texty přicházejí z různých zdrojů. Jednak tu máme publikace vydané v malých nakladatelstvích či vlastním nákladem, knihy, v nichž nejzřetelněji cítíme autorskou povinnost „probudit“ čtenáře. Ně která témata Houellebecqova *Podvolení* již před lety předjímal Vladimír Podracký v románu *Žluté nebezpečí* (vyšlo v roce 2007, mimochodem s doslovem Adama Bartoše), celosvětovou ekonomickou krizi líčí v optimističtějších new age barvách Jan Šuba ve vlastním nákladem vydané knize *Iluze doby* (2015), její předstupeň pak Vladimír Pikora a Markéta Šichtařová v knize *Lumpové a beránci* (rovněž vlastní náklad 2014).

Druhým zdrojem je žánrová science fiction. Jeden z jejich čelných představitelů Miroslav Žamboch ve svých příbězích líčí Česko blízké budoucnosti jako radioaktivní válečnou zónu. Také jeho podobně píšící kolega Vladimír Šlechta ve svém posledním titulu *Rok Havrana* (2015) proměnil české země v poválečnou pustinu, přesto však nechává hlavní hrdinku vlastenecky hřímat: „Tohle je moje vlast! Tahle země nepatří uprchlíkům z Pákistánu nebo z Afriky, který nám sem před etnickou válkou ve velkém nalihovala Evropská unie.“ Na pomezí sci-fi stojí psychologický thriller *Díra* od Daniela Petra (2012), v němž otec a dcera pitvají svůj vztah poté, co zůstali uvězněni v atomovém krytu pod ruinami Prahy.

Nejzajímavější jsou pak texty, které přenášejí apokalypsu do forem obecné literatury a nevypomáhají si žánrovými formulami. Rozklad společnosti, která proměnila lidi v bezduché kancelářské roboty předsmažené elektromagnetickým smogem, vyličila Hana Lundiaková v knize *Imago. Ty trubko!* (2014). Předobrazem odlišitého molocha jí bylo nové administrativní centrum v pražské lokalitě Brumlovka. A v téže kategorii najdeme také románový debut českobudějovického literáta Miroslava Bočka *Přiliv*.

Stejně jako u Lundiakové není v Bočkově próze příčinou zkázy společnosti, jak ji známe, nějaký vnější činitel, ale její

vnitřní rozpory. Státní, či zde spíše korporátní struktury ztratily mezi občany kredibilitu a do značné míry i výkonnou moc. Ve hroticím se systému se utvořilo místo pro silné osobnosti a jejich mocenské touhy. Zde je to postava Vyšetřovatele, vysoce postaveného policisty, který zorganizuje jakousi osobní armádu a uzurpuje si právo vykonávat pořádek silou.

Zároveň ho žene touha po osobní pomstě dceři jeho úhlavního nepřítele, řediteli donedávna mocné Korporace, která zajišťovala křehké status quo. Očima této mladé ženy Marie sledujeme s jakousi lehkou letargií ze dne na den se měnící svět. Od nejbližších přátel přicházejí přátelská varování. Pak se luxusní vilová čtvrť ponoří do podivného ticha, lidé nevycházejí z domů, a když už u Marie někdo zazvoní, je to dívka Anežka ze sousedství, které se domů nevrátil tatínek. Marie jeho mrtvolu vzápětí najde opodál, ale dívce to zatají. Mezi domy se potulují muži s mačetami. Na náměstí probíhají demonstra-

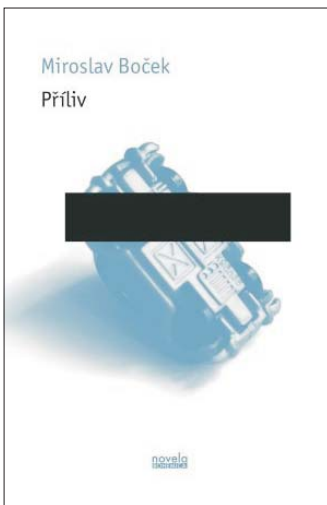
Dobří lidé zpívají

Nejsilnější je na Bočkově próze kontrast mezi tématem a péčí o detail. Děj často ustupuje sugestivnímu líčení prostředí, drobnokresbě, zachycení atmosféry, která textu dodává v souladu s ročním obdobím melancholický, sychravý kabát. Autor je velmi dobrým pozorovatelem, místy téměř umanutě popisující nejbližší okolí postav či jejich pocity. I když se obě ženy nakonec dají na úprk před až podezřele vstřícnými policisty v čele s Vyšetřovatelem, zachytává se dramatické tempo o háčky této rozšířené pozornosti a získává pomalejší, valivou kadenci blízkou románům Cormaca McCarthyho. Propracovaný jazyk a nečekaná slova prozrazují předchozí praxi básníka.

Horší je, když začnou postavy hovořit. Dokud jsou zachyceny izolovaně nebo v kombinaci žena-dívka, jsou plnokrevnými bytostmi. Setkání Marie s Vyšetřovatelem či posléze s vedoucím občanského odboje Andym se ale okamžitě začne topit ve slovní kaši plné klišé a nikam nevedoucích dialogů. Vztahy mezi mužem a ženou v knize najednou šustí papírem. O nic lépe nedopadly ani písemné vzkazy Mariina otce dceři, klopotné, dlouhé a zcela postrádající zdání věrohodnosti.

To, že krize má v knize vlastně dost obecné, vágní obrysy, je zpočátku přínosné. Text se snadno naroubuje na libovolné konkrétnější kontexty – a v dnešní době o ně rozhodně není nouze. Tato přednost se však ukáže být jako z nouze ctnost, když se ukáže, že autorova představa fungování popisovaného světa je až dětsky prostá. Všemocná Korporace je tu spíše nepromyšleným a nepravděpodobným symbolem než pokusem o vykreslení skutečně funkčního útvaru.

Rovněž etická měřítká odrážejí překvapivě málo propracovanou, řekli bychom trampsky zjednodušenou představu

Vítejte v membránovém městě, které zatím nikde nestojí (ale mohlo by)

Mohlo by stát třeba ve Zbraslavi u Prahy, v místě po vytěženém kamenolomu. A mohlo by se jmenovat třeba Urbo Kune, Společné město. A mohlo by být dokonce metropolí Spojených států evropských... A mohlo by se stát i něčím víc, třeba bránou do paralelního světa. Mohlo by všechno z toho. Nebo také ne. Záleží, jak poslední román Miloše Urbana čtete. Zda jako návod na stavbu takového města, okořeněný mírně fantastickým příběhem, nebo jako na experiment, jak skutečně propojit architekturu a literaturu.

O propojení architektury a výtvarného umění se toho dočtete spousty. Stejně tak i o pronikání vizuálních prvků a tzv. novomediálního umění do moderní architektury. Nejvíce se symboliíza daří ve spojení s filmem, zejména v žánru science fiction. Zde představuje architektura jeden ze stavebních kamenů vizuálního sdělení, protože právě její podoba napoví hodně o charakteru samotného filmu, dá se podle ní odhadnout, o jakou dobu (blízkou či vzdálenou budoucnost) se jedná. Filmaři se snaží vyobrazit možnosti technicky vyspělých světů a využívají těch nejdivočejších představ futuristické architektury. Jednu takovou ukazuje snímek *Metropolis* Fritze Langa nebo kultovní *Blade Runner* Ridleyho Scotta. Monstrózní stavby, ponurá města, plná rychle se pohybujících prvků, vysoké mrakodrapy a přemíra umělého světla vyjadřují obecně přijímanou urbanistickou vizi budoucnosti.

Objevují se zde poprvé velkoplošné obrazovky na budovách, které se pak v různých podobách opakují v mnoha dalších sci-fi filmech. Na další level posunul tento motiv film *Minority report* Stevena Spielberga, v němž jsou promítací plochy zabudovány i do interiérů, obraz je trojrozměrný a navíc i interaktivní (modifikuje se podle informací ze skenu oční duhovky). Vrcholem je pak film *Interception* režiséra Christophera Nolana, v něm jsou sami protagonisté konstruktéry světů, v nichž se příběh odehrává, a ve své fantazii neznají omezení, ba porušují nezpochybnitelné fyzikální zákony...

S literaturou je to jiné a pokusy o vytvoření nějakého integrálního celku poměrně ojedinělé. Ale jsou, dokonce u nás, vzpomeňte třeba na básnickou skupinu Devětsil. Její čelný představitel Karel Teige přišel ve svém díle *Stavba a báseň* s myšlenkou mechanického domu, který člověka obklopí kom-

o dobro a zlu. Ti zlí bývají přepracovaní, nevyspalí a obývají města. Ti hodní se zdržují v lesích za městem, jsou soběstační, využívají se systémy a žijí více v harmonii s přírodou. Když se Anežka ptá svého ochránce Jiřího, jak pozná, že za dveřmi jsou dobří lidé, dostane se jí odpovědi, že dobří lidé si zpívají a hrají na kytaru. V odporu ke korporátnímu životu a v závěrečných vizích přírodní utopie má *Příliv* poměrně blízko ke zmíněné knize *Imago*, chybí tu však rafinovanost a nejednoznačnost Lundia-kové. U obou knih je však závěr prodchnut jasem něčeho nového, či snad staronového, a čistšího, opláchnutého přílivem kritické proměny světa.

Ivan Adamovič

Miroslav Boček: *Příliv. Novela Bohemica*, 274 s.

fortem a bude se přizpůsobovat jeho potřebám podle denní doby. Takový dům bude nejen měnit svůj půdorys, ale bude obsahovat i rozmanité relaxační zóny, pohybové, optické a fonetické atrakce. Jiný přístup zvolil Vít Obrtel, architekt, scénograf, výtvarník a básník, taktéž člen Devětsilu a tzv. Puristické čtyřky. Architekturu definoval jako harmonii vědy a poezie a komfort obydlí vnímal jako souhrn prvků, zajišťujících potřeby člověka v rovině fyzické (neboli objektivní) a hyperfyzické (neboli subjektivní). Dům vnímal jako „organizovaný prostor dle určitého řádu“, který ale nepostrádá estetický rozměr. Jeho básně následně označili editoři výboru *Vlaštovka, která má geometrické hnízdo* za „ukázněně vyvažované a vyhybající se improvizovaností“ a jeho architektonické koncepce zase za „poetické“. Na tento odkaz částečně navázal architekt David Vávra, známý také jako herec divadla Sklep a moderátor reportážního seriálu *Šumná města*. Má mj. na svědomí architektonický návrh přestavby městské knihovny v Hradci Králové, kterou označil za „průzu betonové konstrukce, naplněnou poezií barevných perspeků“. Nedávno vydal také knihu *Drobné perličky české architektury*, která čtenáře zavádí na poněkud zvláštní místa, vedle kapliček a kostelů třeba zamíří k vodárnám nebo k obskurní hříbkovité stavbě, kde se narodil básník Antonín Sova.

Pohybujeme-li se na poli fantastiky, nelze nezmínit *Dům o tisíci otcích* Jaroslava Weisse. V něm představuje fantaskní babylónský mrakodrap, tzv. Mullerdóm, dům hrůzy a rozkoší, kterým musí hlavní hrdina projít, aby odhalil pravdu o jeho démonickém majiteli. Jistě by se našlo mnoho dalších děl, v nichž hraje architektura významnou roli. Např. motiv velkoměsta jako nástroje státní moci, která prostřednictvím veřejných obrazovek neustále bombarduje obyvatelstvo propagandistickými hesly a nutí je každý den demonstrovat svou loajalitu totalitnímu režimu, využil Jiří Marek v dystopickém románě *Blažený věk*. V neposlední řadě je architektonickými zvláštnostmi Prahy a Brna silně prodchnuta i novela Vilmy Kadlečkové *O snovačce a přemyslovi*.

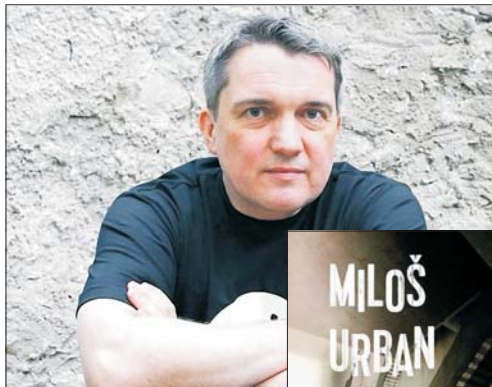
Nyní se k těmto tvůrcům přidává i Miloš Urban. Lásku a určitou vášeň pro architekturu už projevil ve svých dřívějších románech (třeba *Santiniho jazyk*), a tak možná právě proto ho oslovil architekt Petr Hájek, který se svými vysokoškolskými studenty připravil projekt domo-města jako jednu z možností, jak originálně vyplnit v krajině „díru“ po opuštěném lomu. Urban tuto výzvu přijal a vyrovnal se s ní, jak nejlépe dovedl. Tentokrát se však nemohl nechat tolik inspirovat středověkými katedrálami či barokními stavbami, ale musel vytvořit příběh pro futuristické pojetí městské aglomerace.

Město Urbo Kune je totiž vytvořeno z paralelních stěn-membrán a mezery mezi nimi vytvářejí prostorové sloty, které stojí vedle sebe jako listy otevřené knihy. Z výšky vypadá tak trochu jako žebrovaná želva. Aby to neměl autor (a potažmo i čtenář) tak těžké, text doprovázejí lepoporelové vizualizace míst, kterými hlavní hrdina prochází. Úžasné jsou např. nákresy slo-

tů, do kterých se vejde klášter i s rozlehlým nádvořím, malá jaderná elektrárna, lunapark, veřejné lázně s bazénem nebo velkofarma na pěstování zeleniny. Jednotlivé objekty se však do slotů nenaskládají žádným zmenšovacím kouzlem, nýbrž díky umu architektonického řešení (a klobouk dolů, kdyby to tak opravdu mohlo i reálně fungovat).

Jinak se ale v těchto netradičních kulisách odehrává příběh

jako každý jiný, možná i trochu tuctový. Knihovník Mikuláš Jelen těsně před krachem svého obchůdku s knihami získá práci snů za pohádkový plat, načež zjistí, že s jeho novým zaměstnavatelem není všechno tak úplně v pořádku. Podnikatel, filantrop a tak trochu podivín, Zikmund Kůn, se totiž už hodně dlouho neukázal na veřejnosti. Marně se Mikuláš

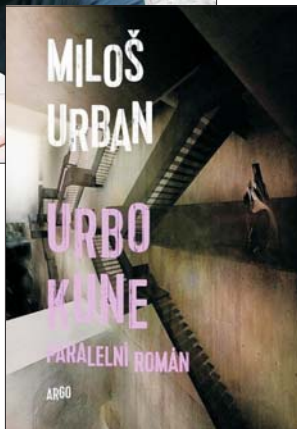
dovolává osobního setkání, aby mohl konzultovat seznam knižního fondu supermoderní knihovny, kterou připravuje k otevření. Kůn za sebe stále posílá jen svou manželku Elizabetu, a tak se Mikuláš s kamarádem Romanem rozhodnou k poněkud klukovské akci. S pomocí dronů se pokusí Kůnovy šmírovat, tím se však dopustí činu proti pravidlům města. Porušení práva na soukromí je vnímáno velmi nelibě a trest na sebe nenechá dlouho čekat. Pak už se události nemilosrdně ubírají k rozuzlení, byť na můj vkus trochu ukecanému. Kdo zná teorii membránových světů nebo četl knihu Briana Greena *Elegantní vesmír*, asi tuší, k jakému objevu Mikuláš nakonec dospěje.

Celé to však vypadá spíš jako zástěrka, jako by šlo autorovi o něco jiného. Pasáže, ve kterých zaznívají ironické tóny na adresu euroskeptických a xenofobních nálad i současné celebrity kultury, je totiž v knize víc a poměrně snadno odhalíte, kam autorův posměšný prst míří (a kdo se skrývá např. za kryptojménem Anděla Tcherná). Pravda, Miloš Urban není v tomhle úplně důsledný (sice má Schakingspeara, ale Salinger a Wolfovou ponechává beze změny). Děj udává celkem pomalé tempo a je víceméně předvídatelný – Mikuláš se stane průvodcem do různých částech Urba, aby si ho mohl (stejně jako čtenář) prohlédnout. Je nasnadě, že se nejprve seznámí s místními, obhlídne konkurenci (v podobě klášterní knihovny) a na něco narazí. Kolem Kůna se vyskytuje celá řada záhad, ať už se jedná o novelu *Provazník*, kterou měl vydat ještě jako mladík a v níž se poprvé objeví název „urbo kune“, nebo krabici s filmy, neregistrovanými v žádné kinematografické databázi, takže není divu, že právě on se ocitne v hledáčku zvědavého knihovníka.

Mikuláš je ale v tomto ohledu typický Urbanův nehrdinský outsider, který nemá o věcech okolo ponětí a zasahuje do nich spíše nezáměrně, náhodou. Trpí tím, že na jedné ruce má šest prstů, a pokud jde o ženy, jen pasivně přijímá jejich přízeň,

když se nějaká objeví. Prostě nemožný týpek v černé mikině a hnědých manšestrákách, žádný lev salónů nebo lamač ženských srdcí. Spíš naivní snilek, jehož pátrání po pravdě o městě je sice dětsky umíněné, ale i tak je Mikuláš spíš člověkem, kterým hýbají ostatní, a mně rozhodně sympatický nebyl. Obzvlášť, když v sobě objevil i kousek té čecháčské vyčůranosti a začal pro urbokunskou knihovnu nakupovat tisky z vlastního antikvariátu. Způsob samotného vyprávění poukazuje na zkušenou ruku, možná až rutinu, což je škoda. Celkem napínavý začátek, který čtenáře nabudí, se postupně rozplývá v popisných a úvahových pasážích a ani akčněji laděné finále to už nezachrání.

Příběh se má odehrávat v blízké budoucnosti, a tak narazíme na pár scifistických rekvizit, někdy i docela legračních, jakou je např. muzig (systém instantního mixu hudby a reklama v podobě oblačku), hloupí uklízeční roboti, již zmíněné drony a také jezdící chodníky. Zároveň se však v takovém prostředí vyskytují i prostředky a prvky zcela současné, ne-li i trochu retro, a tak je celkový dojem spíše rozporuplný a troufám si říci až nevěrohodný. Miloš Urban sáhl k žánru science fiction poprvé, dosud se pohyboval spíše v intencích gotického

románu či thrilleru, a je prostě znát, že tohle není úplně jeho parketa. Nicméně mu nejde upřít, že stísněnou atmosféru z polo-prázdného města, které ztratilo svůj účel a přesto mu něco tajemného dodává nový, vylíčil skutečně mistrně.

To, co dělá knihu opravdu unikátní, je právě (a možná paradoxně) její neliterární část. Ať už nese či nenese skrytou reklamu nějakému týmu architektů, nelze jí v tomto směru upřít originalitu a nápad. Svým způsobem je kniha fascinující a tak dokumentaristicky přesvědčivá, že má člověk chuť se vypravit na Zbraslav a věřit, že až vystoupí z vlaku, vykouknou na obzoru zebra domnělé stavby. Samotný román (a je otázkou, zda se vůbec baví o románu) se jeví jen jako doplněk, doprovodný komentář (podobně jako u výstavních katalogů), jako paralelní text. Takový přívlastek nakonec nese i podtitul knihy a jeho oprávněnost se tím potvrzuje. „Paralelní, trochu zbytečný a navíc“, mohl by si slovy samotného autora rýpnout nějaký zlý jazyk. Proti tomu však budu protestovat, příběh zas tak špatný není a jako oddechové čtení poslouží dobře, a to klidně i ne-scifistům. Díky formátu C6 se krásně vejde třeba do kufru a vzhledem k pevné vazbě vydrží i horší zacházení letištních pracovníků se zavazadly. Může to být hezký dárek pro člověka, který má k tématu profesně blízko, vždyť i takový architekt si rád něco přečte a nemusí to být zrovna jen legenda k technickým výkresům...

Zuzana Hloušková

Argo 2015, 372 str., 348 Kč

Civilizační šok²

Část osmnáctá: Nепopulární Abraham Lincoln

Abraham Lincoln je nejvíce oceňovaný americký prezident v historii. Oslavují ho republikáni i demokrati. Byl to první republikánský prezident a jeho mytický status stvrdila tragická smrt. Byl prvním prezidentem USA, kterého ve funkci zavraždil politický fanatik. Americké děti se o něm učí od základní školy až po univerzitu. Znají ho jako zásadového muže, který ve jménu vyššího principu zrušil otroctví. Politikové i političti komentátoři se k jeho odkazu dodnes hlásí, aby si přihřáli svou polívičku. Jeho kredit a mýtus je neotřesitelný.

Steven Spielberg si svým historickým eposem Lincoln (2012) přímo říkal o Oskary. Dvě sošky film získal, krom toho i Zlatý glóbus a celou řadu dalších cen. Viděli jste ho? Výprava je skvělá, herecké výkony úžasné, a přece po dvou hodinách český divák odchází z kina s pocitem... bla... K pochopení tragické velikosti muže a filmu totiž musíte vědět o hodně víc než průměrný divák. Znat historický rámec občanské války, hlavní politické figury, tlaky, kterým prezident čelil, pozadí osobní tragédie Lincolnovy ženy, jejího psychického stavu, principy americké demokracie, funkci dodatků ústavy... Přiznám se, že jsem si víc užil jiného filmu: Abraham Lincoln: Lovec upírů. To, že kostnatý prezident v cylindru je tajný zabijče upírů-plantážníků a roztíná jim hlavu sekýrou, je tak strašná kravina, až to začíná být zábavné. I na to však musíte mít Lincolnu nakoukaného. Abyste si film užili, je nejlépe projít americkým školstvím, kde na vás asketická tvář civí z každé učebnice a z pětidolarové bankovky. Teprve pak pochopíte svatokrádežnou ironii běčkového krváku.

Jak úspěšný byl ve skutečnosti Lincoln jako prezident? To je otázka, na kterou by jeho současníci odpověděli jinak než historie. Už v okamžiku svého zvolení rozdělil Spojené státy tak, že se rozpadly na Unii a Konfederaci. Jako by mu nestačilo, že se zasadil o rozpad státu, jeho první kroky ve funkci směřovaly k bratrovražedné válce.

Lincoln je popisován jako muž vyššího principu, ale kompromis mu byl vlastní. Byl odpůrce otrokářství, ale kandidoval jako umírněný muž středu. Chtěl udržet celistvost USA, proto navenek uznával právo jižních států na otrokářský systém. Nevěřili mu. Když se Jih odstěpil, dál hovořil umírněně. Podle jeho proklamací z prvního válečného roku 1861 byl jeho cíl udržet jeden stát, nikoliv osvobození otroků. I tohle diplomatické lavírování selhalo.

Lincolnova neprinciální realistická politika měla jistý úspěch. Dokázala prvních pár měsíců po rozkladu USA udržet hraniční státy v Unii. Missouri, Kentucky, West Virginia, Maryland a Delaware byly otrokářské, ale odstředivé tendence v nich nepřevážily. Kladné body znehodnocuje, že to Lincoln dokázal jen s pomocí vojska a zatýkání politiků. De-facto začal válku, ke které neměl pověření Kongresu. Nejvyšší soud prohlásil, že Lincoln překročil své pravomoci, ale prezident-právník tento legálně závazný výnos ignoroval. Dokonce zvažoval, že zatkne nejvyššího soudce Rogera Taneyho, svého nejhlasi-
tějšího odpůrce. (Téhož soudce, který před pár lety prohlásil,

že otrok Dred Scott je majetek, nikoliv osoba a tudíž nemá právo dovolávat se spravedlnosti.) Faktem je, že prezident porušil mnoho zákonů a riskoval impeachment, tedy sesazení z úřadu. Ne zrovna zárná bilance pro první rok ve funkci. George Bush mladší s iráckou válkou nebo Richard Nixon s aférou Watergate proti němu vypadají jako svatouškové.

Na začátku občanské války měl Lincoln problémy, kam se podíval. Přesto doufal, že díky průmyslovému potenciálu Unie (90 % produkce USA), zbrojovek, námořnictva, převaze v počtu obyvatel a válečné popularitě dokáže v krátké bezbolestné válce sjednotit zemi. Války nebývají krátké ani bezbolestné. Do roka a do dne to s Unii bylo tak nahnuté, že musel změnit strategii.

Konec nadějí na diplomatické řešení znamenal 12. dubna 1861 útok na federální pevnost Fort Sumter u Charlestonu v Jižní Karolíně. Tisíce Jižanů obléhalo posádku osmdesáti pěti mužů už pár měsíců. Konfederace argumentovala, že pevnost je na území jejich státu a unionisté mají vypadnout. Prohlásili, že přísun posil nebo zásob budou považovat za provokaci. Lincoln kontroval tím, že je prohlásil za vzbouřence a vyslal zásoby na neozbrojené lodi. Jižané zahájili palbu. Pevnost padla po třiceti čtyřech hodinách bombardování, nikdo nebyl zabit.

Co se dalo dělat? Začala oficiální válka (15. dubna 1861) a Lincoln povolal 75 000 dobrovolníků. Přihlásilo se půl milionu mužů. Ani jedna strana nebyla připravena na konflikt, stále se vyčkávalo a cvičilo. Mimo jiné proto, že Lincoln neměl vrchního velitele armády. Nabídl funkci generálu Robertu E. Leeovi, který žil nedaleko Washingtonu DC v Arlingtonu. Lee nabídku odmítl s tím, že se nemůže bojovat proti krajanům ve Virginii. Následující den odjel na Jih a pár dní nato přijal nabídku velitele armády Jihu. Bojovat proti Yankeeům pro něj asi morální problém nebyl. Lincoln přišel o nejschopnějšího generála, Lee Unii zatápěl následující tři a půl roku a to tak dobře, že Konfederace málem dosáhla cíle. Ne vítězství, Jih by se spokojil s uznáním nezávislosti a ukončením konfliktu.

Lincoln v následujících letech marně hledal muže, který by se dokázal Konfedační armádě postavit. Vystřídal desítku generálů s nevelkým úspěchem. Unijní armáda navzdory převaze pochodovala od porážky k porážce a válka byla nevidaně krvavá. Velitelé stále posílali seřazené šiky proti sobě, jako v napoleonských válkách, kdy se bojovalo mušketami. Zatímco muškety dávaly šanci na zásah až na vzdálenost padesáti kroků, nová technologie – pušky s drážkovým vývrtem – byly mnohem přesnější. Obránci masakrovali pochodující útočníky i na vzdálenost stovek metrů, takže se útok přes otevřené bojiště rovnal sebevraždě. Mimo to testovala schopnosti generálů i obrovská rozloha Ameriky. Nepřátelé se mohli objevit kdekoliv a zásobovací trasy byly dlouhé.

Když se v létě 1861 dala armáda Unie poprvé do pohybu a vstoupila do Virginie, armáda Konfederace ji čekala pouhých 25 mil od Washingtonu. Civilové z města se přijeli podívat na bitvu z blízkých návrší. Na tohle představení do smrti nezapomenuli. Unionisté přes počáteční úspěch ztratili dech, odvahu

a při protiútoky byli rozprášeni. Prchali až do Washingtonu jako demoralizované bandy promíchané s vyděšenými diváky, kteří blokovali ústupové cesty. Jih názorně ukázal Unii, že válka bude krvavá a delší, než se předpokládalo. Po bitvě dostal severní generál Irvin McDowell padáka a Lincoln jmenoval do čela armády generála McClellana.

McClellan přišel s racionálním plánem dobýt Richmond ve Virginii. Měla se o to postarat Potomacká armáda pod jeho vedením. Druhá armáda vedená U. S. Grantem měla proniknout přes Kentucky do Tennessee, Alabamy a Georgie. Vzhůru po řece Mississippi jí mělo jít naproti loďstvo, zničit pevnosti, přerušit hlavní dopravní tepnu a rozříznout Konfederaci na dvě poloviny. Generál McClellan však šest následujících měsíců trénoval svou armádu, budoval sklady, infrastrukturu, ale z Washingtonu DC se mu nechtělo. Začátkem roku 1862 mu musel dát Lincoln přímý rozkaz, aby vyrazil do pole. Prezident musel zkrotit Konfederaci dřív, než převáží politické tlaky a Anglie s Francií jí uznají za samostatný stát.

V předchozí kapitole jsem tvrdil, že přestože měl Sever početní a průmyslovou převahu, Konfederace měla reálnou šanci uhrát ve válce remízu (což bylo pro ně vítězství). Faktorů, které mohly změnit historii a pomoci Jihu v tažení na Washington DC, bylo několik. Za prvé si jižní vojsko počínalo velmi zdatně. Přestože bojovali proti přesile a museli takticky ustupovat, vítězili jižní generálové v jedné bitvě za druhou. V případech porážky dokázali ustoupit s nižšími ztrátami a vyčerpali protivníka tak, že se je neodvážil pronásledovat. Celý rok 1862 drtily Lincolnova zprávy o prohrách na bojišti. K sjednocení země nebyl ani o krok blíž a zápolí toho mělo dost. Všechny nemocnice se zaplnily, zranění vojáci umírali po tisících, v armádě řádily epidemie, počet bezrukých a beznohých rychle narůstal. Kapacita vojenských hřbitovů nestačila a množily se dezerte. Válka začala být nepopulární a demokratická opozice volala po míru.

Na přelomu roku 1861 a 1862 Lincolnova rozkolísala diplomatická krize s britskou lodí Trent. Při námořní blokádě Konfederace Lincoln likvidoval a zabavoval soukromé anglické lodě, což Britům na náladě nepřidalo. Britské veřejné mínění bylo sice proti otrokářství, ale vláda s Konfederací čile obchodovala a vyjednávala. Poštovní parník Trent byl neutrální lodí, jenže US Navy ho zastavila, prohledala a odvěkla dva konfederáčnické diplomaty. To bylo na britské impérium příliš, takže vypukla diplomatická roztržka. Angličané požadovali propuštění diplomatů z bostonského vězení a omluvu. Aby podpořili své požadavky, přesunuli vojsko do své kanadské kolonie a přestali dodávat Unii válečný materiál. Kromě toho uvedli loďstvo do pohotovosti a oprášili plány na blokádu přístavů Severu. Zároveň Francie oznámila, že bude Británii v případné válce s Unii podporovat.

V té chvíli Lincoln zařadil zpátečku. Jakýkoliv konflikt s evropskými mocnostmi by znamenal zvrat. Pokud by Anglie přerušila blokádu Jihu, dostala by Konfederace vzpruhu v podobě válečného materiálu. Zároveň by blokádu trpěl Sever a jeho válečné lodě by byly vázány v jiných bitvách než v boji s Konfederací na řece Mississippi. Lincoln zadržené diplomaty začátkem roku 1862 v tichosti propustil a vydal prohlášení, ve kte-

rem se od konfliktu distancoval. Vinu hodil na kapitána USS San Jacinto Charlese Wilkese. Byla to omluva, ale bez přiznání viny, tedy žádná omluva. Británie se však do konfliktu s Unii nehrnula, záležitost vyšuměla do ztracena. V tom vidím hlavní problém Konfederace. Její vojenské úspěchy jí daly možnost dosáhnout uznání, ale její diplomatická mise selhala. Jih prohrál válku ne kvůli vojenským neúspěchům, ale kvůli špatně vymyšlené diplomatické strategii. Jefferson Davis, prezident Konfederace, chtěl Británii naklonit na svou stranu, a aby zlepšil své své vyjednávací podmínky, zastavil export bavlny pro britský textilní průmysl. V podstatě Anglii vydíral, tak jak to OPEC a Rusko dnes dělá s ropou.

Davis se přepočítal ve dvou věcech. Za prvé, i když britské politické kruhy stranily Jihu, veřejné mínění Anglie stálo spíše na straně Unie. Život otroků na Jihu byl odpudivý. Neměli žádná práva, žádné vzdělání, žádnou budoucnost. Žili v otřesných hygienických podmínkách. Kdo nepracoval, neměl pro majitele cenu. Staří otroci byli bezcenní, jen čtyři ze sta se dožili šedesátky. Protože dovoz otroků byl nezákonný, plantážníci provozovali chov pracovní síly. Dokonce podporovali křesťanské sňatky, jen kněz používal frázi „dokud vás smrt nebo vzdálenost nerozdělí“. To proto, že každý obrok byl jednou nebo i víckrát za život prodeán. Vlastníci bez rozpaků prodávali otroky po kusech a odlučovali tak děti od rodičů. Takhle praxe je zachycená v novele Marka Twaina *Dobrodružství Huckleberryho Finna*.

Uznání Konfederace Brity nebylo jistě také proto, že Anglie dokázala svou závislost na bavlně z Ameriky operativně řešit. Na začátku války měla dostatečné zásoby a výpadek nahradila dovozem bavlny z Indie a Egypta. Zároveň dovážela 40 % obilí z Unijních států, a proto by byl otevřený konflikt ekonomicky kontraproduktivní. Anglie si také uvědomovala, že by ve válce s Unii mohla přijít o kolonie v dnešní Kanadě a nechtěla to riskovat. Tím, že diplomaté Konfederace nedokázali přesvědčit Anglii a Francii ani k opatrné diplomatické podpoře Jihu, přišli Jižané o jedinou šanci, jak vyjít z války s čestnou remízou.

Jak jsem řekl, Lincoln potřeboval rozhodující úspěch, aby odradil evropské mocnosti od podpory Konfederace. Jenže generál McClellan táhl na Richmond tak obezřetně, že Jižané stačili přisunout posily. Vrchní velitel Unie volal po dalších vojácích, když je dostal, váhal dál. Místo bitev armády maširovaly, kopaly zákopy a dívaly se na sebe. Generál Grant dostal u Shiloh v Tennessee nakládačku a ztráty v mužích byly větší než ve všech předchozích amerických válkách dohromady. Lincoln ho však neodvolal, neúspěch komentoval slovy, že potřebuje alespoň jednoho muže, který má vůli bojovat.

Ani potom se situace nevyvíjela růžově. Námořnictvo Unie se sice zmocnilo New Orleans a postupovalo proti proudu Mississippi, ale úspěch zhořkl tím, že McClellanova armáda čtyřiceti tisíců mužů stěží uhrála remízu a ustoupila. Obě strany tvrdily, že v bitvě zvítězily, ale Lincoln McClellana odvolal a v zoufalství vedl armádu dočasně sám. Richmond byl zachráněn, řešení konfliktu v nedohlednu.

Následovala druhá bitva u Bull Run. Na straně Unie velel nově dosazený generál Pope. Sedmdesát pět tisíc Unionistů stálo proti padesáti pěti tisícovkám mužů Konfederace. Slabší sou-

peř však zahnal početnějšího nepřítele až zpátky do Washingtonu. Pope dostal padáka. V září 1862 generál Lee vpadl s padesáti tisíci muži na Sever a táhl na Washington. Hrozilo, že hlavní město Unie padne. Lincoln předal velení generálu Henrymu Halleckovi, který poslal McClallena s devadesátitisícovou armádou Leemu naproti. McClallen však na Leea neutočí, dokud si není jistý svou převahou. To znamená, že neútočí. Když se konečně střetnou u Antietamu v Marylandu, slabší Lee způsobí severním armádám takové ztráty, že ho nemají vůli dál sledovat a Lee uniká zpět na Jih. Se ztrátami 26 000 mrtvých, zraněných a nezvěstných je to nejkrvavější bitva v dosavadních dějinách USA. V porovnání s tím byly ztráty při vylodění v Normandii v r. 1944 pouze 9000 mužů všech spojeneckých armád a pouze 6600 Američanů.

Lincoln už nějakou dobu věděl, že musí změnit strategii. Postavit válku do morální roviny. Čekal na jakýkoliv úspěch, aby zrušení otroctví nevypadalo jako zoufalé gesto před nadcházející prohrou Severu. Po „vítězné“ bitvě u Antietamu 22. září 1862 vyhlásil, že od 1. ledna 1863 jsou všichni otroci na územích Unie i Konfederace svobodní. Právně to pro černochy na Jihu nemělo žádný význam, ale Lincoln zrušení otroctví použil jako politickou kartu. Jako plivnutí do tváře Jižanům, protože tím znemožnil politické řešení návratu do původního svazku USA s udržením otrokářského systému. Jako políček vlastní straně, protože zavřel ústa defetistům. Jako brilantní tah, kterým znemožnil Británii aktivně podporovat Konfederaci, protože to bylo eticky neúnosné. Otrokářské státy přišly o všechnu podporu veřejného mínění na straně britské veřejnosti.

Prohlášení mělo ještě vojenský aspekt. Svobodní otroci v roce 1862 začali vstupovat do armády Unie. Začala válka proti otrokářskému systému. Skoro devadesát procent černých mužů v branném věku se přihlásilo do armády. Nejdřív dostávají černí vojáci žold 10 dolarů, zatímco bílí 13, což abolitionisté napadli jako nerovnost a dosáhli toho, že od roku 1864 dostali černosi plný žold.

Mezitím Lincoln pochopil, že válka rozhodně nebude bezbolestná. Jeho původní matné představy, že Amerika otroky pošle na lodích zpátky do Afriky, se vstříc realitě zhroutily. Následkem toho dal generálům volnou ruku v taktice spálené země. Když to nejde po dobrém, půjde to po zlém. Skutečnost dala za pravdu Grantovi a jeho metodám vedení boje. Na začátku války tvrdil, že potřebuje 200 tisíc mužů a mnoho let k vítězství, a považovali ho za blázná. V roce 1862 už všichni věděli, že válka nebude krátká. Každý pětadesátý muž zemřel v boji, každý třináctý skončil s amputací, každý desátý byl zraněn. Ztráty způsobené nemocemi byly ještě horší. Skoro deset procent mužů v armádě zemřelo na nějakou infekci.

Po ztrátách po bitvě u Antietamu se McClellan zdráhal pronásledovat Leeho natolik, že ho Lincoln opět odvolal se slovy: „Když nechcete použít svou armádu, rád bych si ji na chvíli vypůjčil.“ Velení svěřil generálu Ambrosi Burnsideovi. Ten v bitvě u Fredericksburgu použil chybnou taktiku proti opevněné obraně Konfederace a přišel skoro o celou armádu. Lincoln mu odňal velení a svěřil ho generálu Josephovi Hookerovi. Už se také přestáváte v těch generálech orientovat? Uvádím jejich výčet

proto, abyste si udělali obrázek o tom, jak mizerně se Lincolnovi ve válce dařilo.

Na západě Lincoln poslal Grantovu pozemní armádu dobýt Vicksburg, městskou pevnost na řece Mississippi, kterou nedokázalo zdolat severní loďstvo ocelových lodí. Opevnění u Vicksburgu a Port Hudsonu stále umožňovalo Konfederaci ovládat kus řeky Mississippi a udržovat poslední bránu, kterou proudilo z Texasu hovězí a zásoby pro bojující armády Jihu.

Nadešel rok 1863. Lee sice u Chancellorsville ve Virginii vítězí, ale přichází o nejlepšího generála Jacksona. Později Lee táhne Pennsylvánii na Sever, protože slabší armády Jihu může spasit jen aktivní mobilní válka. Převaha Severu začíná být znát. U Gettysburgu, největší bitvy války, mají obě armády obrovské ztráty, ale Seveřané je mohou absorbovat lépe a Lee ustupuje. Ve stejnou dobu Grant u Vicksburgu rozpráší celou armádu a ovládne řeku. Přísun zásob pro Konfederaci ze západu je přerušen. Blokáda funguje na všech stranách, Jih ztrácí půdu pod nohama. Konfедераční ženy pletou ponožky pro vojáky a sbírají moč, ze které získávají nitráty pro střelný prach. Jih zavádí povinné odvody pro všechny kromě plantážníků s víc než dvaceti otroky. Dezerce se množí a jižní armády slábnou. Ekonomická situace je děsivá, nedostatková je i sůl na konzervování potravin. Padělatelé bankovek Konfederace ničí měnu. Někteří jsou odhaleni tak, že jejich falzifikáty jsou tišší kvalitnější technologií než pravé bankovky. Jih už jen improvizuje.

Lee však stále bojuje a generál Nathan B. Forrest s malou jízdní armádou terorizuje Unii. Generál, po kterém byl pojmenovaný Forrest Gump, poráží silnější síly a vyhýbá se přímému úderu. Záškodnická válka má úspěch, i Sever má už války plné zuby. V New Yorku vypukají nepokoje a plundrování, které musí potlačit armáda.

Porážky a vítězství se střídají, ale situace se stále více kloní k vítězství Severu. Začátkem roku 1864 dává Lincoln velení všech armád generálu Grantovi a Shermann přebírá velení západních armád. Grant nezná slítování ani s nepřítelem, ani s vlastními muži. Při pochodu na Richmond ztrácí velkou část armády, ale nedá se zastavit. Ke konci války používají protivníci henriovkou, opakovačku na 15 ran, kterou vlastnil Old Shatterhand. Následkem toho jsou ztráty desítky tisíc mužů při každé bitvě. Všechny hřbitovy jsou tak plné, že generál Montgomery Meigs musí vybrat nové místo pro národní vojenský hřbitov. Když navštívíte Arlington National Cemetery nedaleko Washingtonu DC, spatříte řady bílých náhrobků známých z filmů *Vlasy* nebo *Zachraňte vojína Ryana*. Uprostřed hřbitova stojí malý dům, který patřil ženě generála Lee. Meigs zvolil místo záměrně tak, aby se pomstil svému protivníkovi. I v růžové zahradě Mrs. Lee těsně u domu se tyčí pomníky padlým vojákům. Díky tomu se tam po válce už Leeové nikdy nevrátili, i když to byl stále majetek Mrs. Lee.

V roce 1864 spoléhal Lee na to, že Lincoln nebude znovu zvolený za prezidenta. Pokud by se vlády ujali demokraté, kteří veřejně volali pro ukončení války, kompromis by byl stále možný. I Lincoln očekával porážku ve volbách. Grantova armáda krvácela před Petersburgem, Shermann v zákopech před

Atlantou a válka byla krajně nepopulární. Konfederace však ztratila poslední slabou naději. Atlanta padla 3. září 1864 a Lincoln vyhrál druhý prezidentský termín. Sherman začal pochod srdcem Jihu, Georgii a Karolínami. Ničil železnici, průmysl, domy, kostely, sklady, úrodu a vypaloval celá města. Prohlásil, že i když nedokáže přesvědčit Jižany o své pravdě, dokáže je potrestat a zlomit. Vypuldroval i Savannah a srovnal se zemí skvostný Charleston. Jižané na tom začali být tak bídně, že nabírali do Konfedační armády i otroky.

Toto byla chvíle, kterou zobrazil Spielberg ve filmu Lincoln. Prezident se začátkem roku 1865 snažil prosadit třináctý doplatek ústavy rušící otrokářství. I když vítězil, byl si vědom, že vítězství ve válce nevyřeší starou bolest. Po návratu do Unie budou jižní státy hlasovat proti dodatku a otroci by mohli opět ztratit svobodu. Patová situace, která vyvolala občanskou válku, by se mohla vrátit. Jeho tušení bylo správné. Richmond byl dobyt, prezident Konfederace prchl do Texasu, ale Lee stále bojoval. Nakonec se v beznadějně situaci i on 9. dubna 1865 vzdává Grantovi. Podmínky kapitulace byly záměrně mírné. Důstojníci si mohli nechat osobní zbraň a koně, pokud ho vlastnili. Všichni mohli odejít domů.

Lincoln si vítězství neužije. Byl zavražděn ani ne o týden později 14. dubna 1865 jižanským sympatizantem. Nálada se mění. Jižní státy jsou systematicky porobené a okupované federální armádou. Unie je sjednocena. Bandy desperátů jsou pochyťány. Jenže nic nepřinutí Jižany, aby skákali nadšením z masy svobodných černochů na svém území. Ze všech jižních států pouze Tennessee ratifikuje 14. doplatek ústavy a přiznává bývalým otrokům občanství. Ostatní dál odírají černochům občanství, volební právo (dané 15. dodatkem) nebo se jim alespoň zákony snaží omezit přístup ke vzdělání a politice. Nathan B. Forrest, generál ve výslužbě se stává prvním veleknězem Ku Klux Klanu. Záhy se stáhne, když Klan začne používat násilné metody, ale jižní státy zavádějí segregaci černochů ve školách, na úřadech, restauracích a nemocnicích. Otroci byli svobodní, ale nevzdělání a bez možnosti obživy. Někteří dál pracují pro bývalé plantážníky za hubenou mzdu. Odstrašování a násilí po válce pokračovalo s tichou podporou většiny bílé společnosti. Jižané nesnášejí nucenou správu a okupaci federální armádou. Mnoho vojáků a desperátů Konfedačních armád strávilo dobu v zajateckých táborech. Antipatie k Yankeeům přetrvává dodnes.

Přes tohle všechno však válka vytvořila z američanů – obyvatel kontinentu – Američany s velkými A, občany USA. Synkové z farem, kteří nevěděli nic o tom, co se děje za nejbližším kopcem, prošli celými Státy a viděli, jak obrovská je to země. Před válkou se gramaticky používala konvence USA „jsou“ v množném čísle. Po občanské válce se přešlo na jednotné číslo USA „je“. Ze Spojených států se stala jedna federace, jeden stát.

Postavení černochů změnilo hnutí za občanská práva ve dvacátém století. Amerika má dnes silnou vrstvu úspěšných černochů, jejichž život se neliší od většinové populace. Bohužel přežívají i staré křivdy, skutečné nebo citěné. Rozdíl stylu života mezi bývalým Jihem a Severem se trvale stírá, přesto stále existuje. Historik Shelby Foote vyprávěl v dokumentu

PBS *The civil war* (1990) příběh, jak volal vnučce generála Nathana Forresta a řekl jí, že podle jeho soudu občanská válka stvořila jen dva skutečné génie. Prvním byl Lincoln, druhým generál Forrest. Vnučka se prý zarazila. Pak odpověděla, že v jejich rodině nikdy neměli o Lincolnovi vysoké mínění.

Prezident Lincoln si získal úctu historiků, ale na uznání některých Jižanů stále čeká.

Martin Gilar

Napiš si své Kladivo

PRVNÍ CENA:
OTIŠTĚNÍ
V ANTOLOGII
KLAJNÁŘSKÝCH
POVÍDEK

Literární soutěž o nejlepší povídku
ze světa Kladiva na čaroděje

Uzávěrka: 30. 11. 2016

Více informací na www.epocha.cz a pavla.lzicarova@epocha.cz

Odposlechnuto

Jak ČRo Plus zase jednou redefinoval pojem *chucpe*.

Na závěr pořadu o vyhánění lidí z jejich bydliště na byvších březích jezera uprostřed Phnom Pehnu (jezero bylo zasypáno a staví se tam luxusní domy) potřeboval redaktor nějak propojit ČR se vzdálenou Kambodžou a vyháněním lidí z jejich bydlišť a tak posluchače upozornil, že každý, kdo tankuje benzín, je na vyhánění svým dílem spoluzodpovědný, protože se do benzínu přidávají ekologicky obnovitelné biosložky, které se často pěstují na pozemcích, odkud byli vyhnáni původní obyvatelé.

Takže za vzniklé zlo nakonec mohou motoristé a nikoli zelení euroidioti, kteří přidávání biopříměsí nařídili. A to přesto, že se tím ničí motory (za což jistě automobilky rádi přispívají do kasiček zelených stran). A jako třešnička nakonec: nezáleží ani na tom, že na pěstování a sklizeň surovin pro bionafty se spotřebuje víc běžných pohonných hmot, než se jejich pančování ušetří. Jestli ve vás třešnička vyvolala nějakou asociaci, tak správně, takhle se šetřilo za bolševika.

Časem s vědou - červenec

● velkých činech vědy a techniky

Tichý společník

„Během mého studia v Praze přišel v roce 1925 konečně ten velký den: Poprvé nám demonstrovali, jak se mají vyšetřovat pacienti. Na první pohled vypadali všichni skoro stejně, všem bylo zle, ale profesor si jejich společných, nespecifických příznaků nevšiml, hledal jen ty charakteristické, specifické, podle kterých mohl určit konkrétní chorobu.

Kdybych tehdy věděl víc, asi bych si nebyl začal klást otázky, neboť vše probíhalo „jak se patří“ neboli „tak, jak to dělá každý dobrý lékař“. Chápal jsem profesora, ale byl jsem nováček, a proto mě překvapilo, jak málo mají choroby charakteristických znaků. Naopak – zdálo se, že většina nebo možná všechny choroby mají příznaky skoro stejné... A tak mě napadlo – nestálo by za to studovat i onen tak zřetelný „všeobecný syndrom onemocnění“, postavený vedle klasického syndromu jako skupiny příznaků charakterizujících jednu určitou nemoc?“

Tak vzpomíná Hans Selye (rodák z Vídně, maturant gymnázia v Komárně, absolvent německé lékařské fakulty v Praze) na první nařuknutí svého celoživotního vědeckého tématu. Rovněž v Praze prý slyšel v hospodě vyprávět jednoho z asistentů: když se pitvají hladovějící krysy, mají všechny části těla atrofované, s jedinou výjimkou nadledvin, které se naopak zvětšují.

V roce 1932 už jako dvojitý doktor (medicíny a biochemie) pracoval na katedře biochemie McGillovy univerzity v Montrealu a pokoušel se objevit nový hormon z vaječnicků dobytka.

„Všechny získané extrakty vyvolávaly stejný syndrom, především zvětšení kůry nadledvin. Zprvu jsem si myslel, že tyto změny vznikají působením nového hormonu, ale pak jsem si vzpomněl na svůj první dojem z Prahy o „všeobecném syndromu onemocnění“. Blesklo mi hlavou, že svými nepřilíš čistými extrakty vlastně experimentálně vyvolávám právě takový stav. Tohoto modelu jsem tedy využil k analýze stresového syndromu; zvětšení nadledvin se stalo objektivním příznakem stresu.“

První práci o stresu Selye publikoval jako devěťadvacetiletý právě před 80 lety – 4. července 1936 v *Nature* – pod názvem *Syndrom vyvolaný různými škodlivými činiteli*.

Co tedy postupně vybádal? Působili-li na organismus dostatečně silný nespecifický dráždivý podnět (chlad, hlad, infekce, jed, poranění, emoce atd.), potom – společně s reakcemi pro tento podnět typickými – vzniká řada reakcí obecného, nespecifického charakteru, které se opakují beze změny a nezávisí

na druhu podnětu. Souhrn stereotypních reakcí obranného významu nazval Selye *obecným adaptačním syndromem*; faktory, které jej vyvolávají, označil jako *stresory*, a stav, jenž tyto stresory způsobují, nazval *stres*. Jak zjistil pokusy na zvířatech, v mechanismu adaptačního syndromu hrají rozhodující roli kůra nadledvin a přední lalok hypofýzy – jejich hormony mobilizují organismus k neutralizaci stresu.

Selye rozlišuje tři etapy obecného adaptačního syndromu:

1. Poplachová fáze: Stresor působením na centra v mezimozku a v hypofýze vyvolá sekreci „adaptačních hormonů“ (hlavně kortizolu a kortizonu z kůry nadledvin).

2. Rezistenční fáze: Vylučováním hormonů se navodí stav plné adaptace na působení stresoru.

3. Fáze vyčerpání: Následkem předvládnutí stresoru se adaptační mechanismus hroutí; vzniklý nevládnutelný stres může vést až k smrti.

Odborná veřejnost pojem stresu dlouho považovala za zajímavý sice, leč spíše teoretický konstrukt; spojovat se zdravím člověka ho začala až ke konci druhé světové války nad případy válečných pilotů. Plně ho přijala až po vietnamské válce, kdy řada veteránů (stejně jako předtím druhováleční piloti) začala trpět nespavostí, depresí, agresivitou, neklidem. Ukázalo se, že takové stavy (jako projev fáze vyčerpání) postihují především ty, kteří se – třebaš pasivně – účastnili krutostí vůči civilnímu obyvatelstvu. Američtí psychiatři pro tento soubor příznaků zavedli pojem „postvietnamský stresový syndrom“. Brzy se však ukázalo, že podobnými potížemi trpí lidé, kteří prodělali *jakýkoli* otravný zážitek (havárii letadla, požár, přírodní katastrofu, znásilnění).

Proto byl postvietnamský syndrom překřtěn na *posttraumatickou stresovou poruchu* a ta posléze zařazena do řádné klasifikace nemocí. Problematika stresu se rozšířila z fyziologie i do psychologie.

Řekl bych, že v poslední době stres expanduje od konkrétně zasažených jednotlivců k celé civilizaci. Hlavní *obecně civilizační stresory* moderního člověka jsou podle mě tři: *etologický* – způsob života stále méně odpovídající tomu, nač jsme se za tisíce generací evolučně adaptovali; *hygienický* – zátěž organismu cizorodými látkami z prostředí; *morální* – vědomí bytostné neschopnosti nastolit udržitelný styl života (tane mi hlubinně ekologický termín *environmentální žal*), vinou čehož zaděláváme svým potomkům na problematickou budoucnost. Obávám se, že chronický civilizační stres se stává tichým společníkem každého z nás.

František Houdek

● překynutých teoriích

Třeštění letitého popularizátora 53

Jak naznačuje předchozí příspěvek, Hans Selye objevil stav stresu a popsal jeho účinek na organismus. Na základě toho pak vybudoval zcela novou koncepci zdraví a nemoci (vedle již známé koncepce infekční). Teorii úžasnou svým celostním pojetím medicíny a propojením těla i duše s vnějším prostředím včetně civilizačních faktorů; teorii mimořádné psychologické síly, která z pojmu *stres* učinila jedno z nejfrekvencovanějších slov současnosti. Nobelovy ceny – navzdory sedmnácti nominacím i velkému vlastnímu očekávání – se však Selye nedočkal. Jeho teorie prý neobsahovala žádný původní objev, „pouze“ propojovala prvky již známé... (Faktem je, že Selye byl badatel-staromil; uznával jen pozorování, pitvu, fotografii, ostatní nástroje poznání včetně biochemických a molekulárně biologických odmítal. Proto se kupříkladu nepodílel na objevu hormonu kortizonu, odměněném roku 1950 Nobelovou cenou.)

Fyziolog Otakar Poupa ve svých pamětech *Syndrom kolibříka* (2000) píše: „Stres, podle některých, se vplížil do vědeckého slovníku jako pojem, jako abstrakce. Je použitelný jako označení stavu, avšak abstrakci nelze experimentálně studovat, stejně jako nelze studovat například jenom hmotnost, poněvadž není nic, co by mělo pouze hmotnost. Kdybychom se přidrželi Popperovy definice vědecké metody, která má postupovat od jednotlivostí k principům a nikoli naopak, musíme označit Selyeho počínání jako *pseudovědu*.“

Selye tedy na základě několika detailů vytvořil dalekosáhlou teorii a tu se potom celý život snažil pomocí účelových experimentů potvrzovat. Profesor Poupa jeho postup dává do protikladu ke strategii o generaci staršího amerického fyziologa Waltera Cannona, „který se pohyboval v analogické oblasti jevů“. Ten když pozoroval, že během emoce se zastaví pohyby trávicí trubice, nenapadlo ho opatřit tento jev obecnou nálepkou. To udělal až po letech soustavného výzkumu! Sám Cannon k stáru vzpomínal: „Mohu k tomu uvést z vlastní zkušenosti, jak jsem pochopil význam tělesných změn, jež nastávají při velkých emocích, jako je strach nebo hněv. Tyto změny, zrychlení tepu, prohloubení dýchání, vzestup koncentrace cukru v krvi, sekrece nadledvin, to byly změny velice různé a zdánlivě bez souvislosti. Avšak jednou za nočního bdění, když jsem postupně nasbíral velkou řadu takových změn, bleskla mně hlavou myšlenka, že je lze všechny pěkně srovnat, když se vyjde z toho, že se tak tělo připravuje na velké úsilí, spojené s útekem nebo bojem. A další výzkum přidal další fakta do té sbírky a potvrdil onen všeobecný vzorec, který mě tak náhle napadl.“

V dějinách vědy najdeme bezpočet případů, kdy se vědec nechal unést fantazií či touhou tvůrce a z mála vystavěl teorii

širokého dosahu, mnohdy však děravou, řídkou, dutou, nekonzistentní, někdy (při zpětném pohledu) až zcestnou. Většinu z nich samozřejmě potkal osud „nádherné teorie, kterou zahubil protivný, nechutný faktík“ (Thomas Huxley).

Premiantem mezi přespříliš ambiciózními teoretiky je podle mě Sigmund Freud. Ten na základě osobních preferencí vytvořil chytlavou teorii nevědomí coby rejdiště pohlavního pudu, čímž odhalil (animální) povahu lidské přirozenosti a skrze ni lesk i bídu celého rodu *Homo*. Tuto teorii potom celý život nekompromisně obhajoval a připomínky k ní bagatelizoval.

Předkládám zde k popřemýšlení tři odvážná učení, která měla to štěstí, že je objevy i praxe dodatečně prověřily a učinily z nich vědu (a z jejich tvůrců klasiky):

Dmitrij Mendělejev sice znal chemii prvků jako málokdo, ale jeho periodické katedrále (1869) vyfutoval základy až objev, že o postavení prvku v tabulce nerozhoduje jeho atomová hmotnost, nýbrž počet protonů v jádře (1913), podle kterého se zaplňují orbitály elektronového obalu atomu (vnější elektrony pak určují chemické vlastnosti prvku). Mendělejev bral pořádkání chemických prvků jako svého druhu puzzle; jeho intuitivním složením vytyčil chemickému světu základní

rámec fungování.

Charles Darwin sice vyšel z kvant osobně nasbíraných faktů, ale evoluce druhů přírodním výběrem (1859) byla až do vzniku vědecké genetiky (1900) víceméně spekulací, arci s obrovským dosahem – ukazovala, jak se na Zemi vyvinuli živáčkové včetně člověka.

Mým favoritem v kategorii stavitelů vzdušných zámků je ovšem George Gamow. Zatímco žabař Hubble se spokojil s objevem rozpínání vesmíru (1929), Gamow tento objev ultimátně extrapoloval proti toku času a stvořil hypotézu velkého třesku (1948). Tím nevykonal nic menšího, než že nabídl odpověď na otázku „jak vznikl náš svět“. Gamowova formálně-logická hříčka přestala být scifi po objevu reliktního záření vesmíru (1965); o fyzice předpokládané předtřeskové singularity však není dodnes známo víc. Dokud se neukáže nějaká povedeně překynutá teorie...

František Houdek

Odposlechnuto

Ptá se v nebi Albert Einstein „Bože, celý život jsem se snažil pochopit a popsat vesmír a nikdy se mi to zcela nepodařilo. Mohl bys mi vysvětlit, jak vlastně funguje?“

„To je jednoduché,“ povídá Bůh a začne na tabuli psát složité vzorce. Einstein se na to dívá a povídá: „Ale vždyť tam máš strašně moc chybl!“

„Já vím,“ odpoví s úsměvem Bůh.

Časem s vědou - srpen

● velkých činech vědy a techniky

První letec

První křídla si **Otto Lilienthal** (* 1848), syn soukeníka z Pomořan, připnul ve dvanácti letech, inspirovan pozorováním čápů a racků. Později jako student na berlínské technice se pokoušel křídla rozhybat šlapáním do pedálů. Jakkmile pochopil, že létání není hra, nýbrž regulérní věda, prostudoval výsledky od svých předchůdců, od Leonarda po současníky (za všechny jmenujme anglického šlechtice George Caleyho, mladičkého Francouze Alfonse Pénauda či ruského námořního důstojníka Alexandra Možajského).

V přesvědčení, že cesta vede skrze co nejdokonalejší napodobení ptáků, dvacet let studoval různé opeřence i jejich křídla a experimentoval v malém, ovocem čehož byl spis *Ptačí let jako umění létat* (1889). Kniha měla velký ohlas a podnítila řadu pokusníků. Sám autor však brzy seznal, že než se pustí do mávání, musí zvládnout let s kluzáky s pevnými křídly. První takový postavil roku 1890, měl rozpětí 11 metrů. Postupně následovalo dalších sedmáct, stále lepších. Zpočátku startoval tak, že se s nimi na rovině rozběhl proti větru. Později startoval rozběhem se skokem, napřed z výšky dvou metrů, pak z desetimetrové skály. Pro své pokusy si dokonce nechal uprostřed roviny poblíž Berlína navězt patnáctimetrovou hůrku z materiálu vykopaného při stavbě místního plavebního kanálu; jako spolujednatel prosperující strojírenské továrničky a úspěšný vynálezce lodní sirény, trubkového parního kotle či tehdy velmi oblíbené kostkové stovebnice pro děti, totiž finančně nikterak nestrádal. Nakonec skákal ze stometrového kopce. Nejméně jednou se přitom zřítíl, ale vyvázl „jenom“ silně potlučený.

Takhle absolvoval v okolí Berlína přes dva tisíce až 350 metrů dlouhých, stále plynulejších klouzavých letů. Většinou při nich visel tělem mezi křídly, výškové kormidlo ovládal pohybem hlavy, boční směr kluzáku přenášením váhy těla. Mnohdy pomocí větru dosáhl větší výšky, než z které startoval. Své pokusy nechal fotografovat a v několika případech i natočit na film, kromě toho je sledovaly někdy až tisíce lidí. Už tím dosáhl jednoho velkého pokroku: díky němu přestalo být létání na aparátech těžších vzduchu považováno za čiré šílenství a stalo se reálným, splnitelným cílem.

Tou měrou, jak se zdokonaloval, sílilo v něm poznání, že jedinou cestou dál je pořádný motor. Dokonce už jeden zkonstruoval – poháněl ho stlačený oxid uhličitý.

Během jednoho rutinního vzletu, který naplánoval na **9. srpna 1896**, chtěl pouze doladit cosi na výškovém kormidle nejnovejšího, tentokrát dvojplošného kluzáku, do něhož hodlal mo-

tor vmontovat. Náhle však nečekaný poryv větru srazil letoun čelně na zem. Při pádu si Lilienthal zpřelámal páteř a nazířil, **10. srpna 1896**, v Berlíně zemřel. V osmačtyřiceti letech. Jeho poslední slova zněla: „Je třeba obětí.“

Jak příznačné! Stěží bychom totiž hledali jiný obor vědy a techniky, který si ve svých začátcích vyžádal tolik životů, jako je létání... Symptomaticky hned první člověk, který kdy vzlétl (na podzim 1783 v balonu bratří Montgolfierů), *Jean-François Pilâtre de Rozier*, si svoji slávu dlouho neužil a zabil se při pokusu překonat kanál La Manche. Za Lilienthalových časů například belgický „létající muž“ Vincent de Groof se v létě 1874 odpoutal se svou okřídlenou konstrukcí od balonu devadesát metrů nad zemí, ale namísto očekávaného plachtění se zřítíl. A mnoho toho na „krvežíznivosti“ vrcholového létání nezměnil ani čas. Mezi světovými válkami zahynula v letadle slavná pilotka *Amelie Earhartová* (1937), celkem nedávno *Steve Fossett* (2007)...

Však nedosti: Létání jako by v sobě mělo cosi návykového; ne jeden z průkopníků podlehl jeho vábení v míře až patologické, a když zestárl či zchudl a musel přestat, nedokázal se přes nastavší prázdnotu přenést. Někteří druhdy úspěšní pionýři tak později zemřeli vlastní rukou: za všechny Henri Giffard, který roku 1852 obletěl Eiffelovku v první vzducholodi; Alberto Santos-Dumont, který roku 1906 poprvé v Evropě vzlétl letadlem; Jan Kašpar, který svým přeletem z Pardubic do Prahy v roce 1911 zahájil éru českého letectví.

Každopádně, Otto Lilienthal byl bezkonkurenčně nejlivnějším letcem předmotorového období. Vyšly mu dvě uznávané knihy (vedle *Ptačího letu* ještě *Die Flugapparate*, 1894), jeho výkresy a dokonce i celé kluzáky se dostaly do rukou zájemců. Z nich nejvýznamnější byl jeho bývalý pomocník Gustav Weiskopf, který v Americe pod jménem Gustave Whitehead realizoval **14. srpna 1901** v Bridgeportu (Connecticut) před více než dvaceti svědky čtyři své nejlépe doložené lety. Letounem s benzínovým motorem vlastní konstrukce urazil až 2,5 km ve výšce kolem 60 metrů. O půl roku později s vylepšeným strojem uletěl přes jedenáct kilometrů.

Whiteheadem se zase inspirovali o dva roky později bratři Wrightové ke svému přelomovému (poněvadž už řiditelnému) pokusu.

František Houdek

Odposlechnuto

Když umíráš a proběhne ti celý život před očima, pak přijde Mirka Spáčilová a dá tomu 60%

Ještě o hrdinech Třeštění letitého popularizátora 54

Po zhodnocení vnějších aspektů hrdinství (v předminulém *Třeštění*) přichází čas na pokus o cestu do hlubin hrdinovy duše. To nebude snadné, vždyť „velké hrdinské činy mají v sobě vždy cosi nepochopitelného, protože tolik převyšují pozemskou průměrnost“ (Stefan Zweig). Takže alespoň několik slov do prance:

Spartský král Leonidas u Thermopyl usoudil, že jeho oběť se vyplatí. Alexej Leonov, který první vystoupil do kosmického prostoru, rovnou prohlásil: „Hrdinství neexistuje, to je romantická fikce. Opravdový hrdina udělá určitou věc, protože mu to příkazu je smysl pro povinnost.“

Řekl bych, že toto *hrdinství z rozumu* je nejvyšší formou hrdinství.

Luther pod obrovským tlakem papeženců neustoupil ani o píď: „Zde stojím a nemohu jinak.“ On (a před ním Hus a po něm Bruno) byl veden svým morálním imperativem. Podle mého soudu právě *imperativní hrdinství* bývá ze všech nejčastější.

Člověka může vrhnout do hrdinství také *víra*, jak dokazuje celá řada svatých. Hrozí tu však problém: jelikož víra zpravidla nepodléhá rozumu, který dokáže jakž takž sjednotit kritéria, každý segment společnosti může vyzvat hrdinu podle svého přesvědčení; pro některé lidi je potom hrdinou i sebevražedný terorista.

Další typ hrdinství nazveme *situacní*. Vojín Matrosov určitě nevstával toho dne s předsevzetím, že vlastním tělem zalehne nepřátelský kulomet, ale v nastavší situaci a v zápalu boje podlehl síle situace a udělal to.

Poslední příčinu bychom mohli nazvat *závislostí*. Mnozí bájní rekové budili podezření, že jsou na provozování hrdinských činů závislí a žít „obyčejný život“ vlastně ani nechtějí. O průkopnicích letectví zde byla řeč v předchozím textu. Jan Lucemburský se vyžíval v bojích. Německý lékař Max Pettenkofer vypil kulturu choleryových bacilů (přežil jen proto, že kultura byla slabá). Český psychiatr Svetozár Nevole si údajně vrtal do lebky dírkou a přikládal si na mozek elektrody. Žel, i u závislosti na vzrušení se vyvíjí tolerance. Bažení sil, sil s věkem ubývá, nové možnosti nejsou nevyčerpatelné. A tím nejzazším dobrodružstvím je smrt... Možná proto Pettenkofer i Nevole (a nepřímo také Jan Lucemburský) skončili život v vlastní vůli.

(Relativní četnost dominantních důvodů k hrdinství si může zkusit odhadnout každý sám. Můj subjektivní žebříček pro současnou euroamerickou civilizaci je následující: imperativní hrdinství – 40 %; situacní hrdinství – 30 %; hrdinství z rozumu – 10 %; hrdinství z víry – 10 %; hrdinství ze závislosti – 10 %.)

Dosud zde převládali hrdinové bez bázně, bojovníci, mu-

čedníci, objevitelé. Jenže doba se mění dál a hrdinství směřuje ke stále méně okázalým činům. A průběžně se civilizováním hrdinství se ztěžuje jeho hodnocení. O Husovi jistě není pochyb, ale co takový Hácha? Nebo Havel, který se v loňské rozsáhlé anketě hrdinů umístil na druhém místě jak v kategorii kladných, tak záporných hrdinů?

Zdá se, že současnost (kromě víceméně konstantního přísunu zákazových přírodních událostí) skýtá stále méně příležitostí k prvoplánovému hrdinství běžnému za starých časů, snad s jedinou výjimkou: se stoupajícími obřátky a technizací lidské činnosti bude přibývat poruch a havárií – od malých lapálií po rozsáhlé katastrofy, při kterých se uplatní *hrdinové-záchranáři*. Přitom by mnohdy stačilo, aby se někdo z těch „dole“ zachoval aspoň trochu statečně v samém počátku potenciálního průšvihy, a velkých hrdinů nebude potřeba!

A tím se dostáváme k *hrdinům budoucnosti*. Vedle hrstky příležitostně opěvaných záchranářů to podle mě budou normální mámy a tátové od rodin, kteří bez kdovíjakého rizika, z vnitřní potřeby, z pocitu zodpovědnosti nebo třeba z víry ve vyšší dobro budou i proti duchu doby „jenom“ poctivě a odpovědně dělat svoji práci. Nevykonají žádné kdovíjak velké činy, ale tím, že nebudou myslet výhradně na sebe, učiní život ve svém prostoročase o něco lepším. Dál sem patří i všichni ti, kdo se ani v nouzi nenechají strhnout k nepravostem, nebo ti, kdo statečně a důstojně nesou nějaký kříž – osamělý rodič, zdravotně postižený, momentálně nezaměstnaný...

Hrdinství budoucnosti – doufám a věřím – bude spočívat především v tom, že se v každodenních situacích zachováme správně, a ne pro nás nejvýhodněji či nejpohodlněji (není-liž pravda, sire Nicolasi Wintone?). Jinak řečeno, velká hrdinství se rozptýlí do bezpočtu zdánlivě bezvýznamných činů, ze kterých se poskládá úroveň našeho bytí.

Čaroděj Gandalf ve filmu *Hobbit* říká: „Saruman věří, že pouze velká síla může udržet zlo pod kontrolou. Já přišel na něco jiného. Zjistil jsem, že spíše drobné, všední činy obyčejných lidí mohou zastavit temnotu. Obyčejné projevy laskavosti a lásky...“

Nu, asi budeme dál obdivovat Nanseny, cenit si Lilienthalů a hlstat virtuální příběhy o akčních hrdinech. Slušně žít si ale budeme díky Štorchům.

František Houdek

Odposlechnuto

Proč Donald Trump sleduje olympiádu?

Aby vědel, jak vysoko vyskočí o tyči Mexičané.

ParCon 2016 - Coniáš s hlavním tématem cestování časem

Kdy: už v sobotu 24.9.2016 od 10:00 hodin

Kde: Městská knihovna v Praze – Mariánské náměstí 1 (hned u zastávky Staroměstská, v centru nejcentrovatějším, kam je odevšad blízko)

Za kolik: Ti, kteří mají průkazku do Městské knihovny v Praze, to mají zadara. Vstupné pro ostatní v ceně průkazky: 80 Kč

Program: Coniášský doprovodný vyhlásováním cen fandomu a Ceny Karla Čapka + filmová představení.

Hosté: Pozvání přijali Vilma Kadlečková, Jiří W. Procházka, Leoš Kyša, Leonard Medek, Františka Vrbenská, Tomáš Bandžuch, Vlado Ríša, Pavel Renčín, Zdeněk Rampas a mnozí další. Kromě toho přijede i host ze zahraničí – Samantha Shannonová, autorka skvělých knížek Kostičas – Vidořád. Věděli jste, že Kostičas se stal nejlepším knihou roku, byl přeložen do osmdvaceti jazyků a co nevidět ho uvidíme i v kinech? **ML**

Napiš si své Kladivo

Nakladatelství Epoque vyhlašuje literární soutěž o nejlepší povídku ze světa Kladiva na čaroděje. První cenou je publikování v kladivářské antologii, která se připravuje na rok 2017.

Svět oblíbené akční urban fantasy série je rozsáhlý a nabízí prostor pro mnohem více příběhů, než se kdy může objevit na stránkách románů. Pokud vás někdy lákalo zkusit si napsat vlastní povídku s Felixem a spol., máte k tomu nyní příležitost.

Pro nejlepší jsou připraveny knižní ceny Nakladatelství Epoque, ale hlavní odměnou bude otištění nejzdařilejšího příspěvku v antologii povídek Kladiva na čaroděje, kde se objeví vedle příběhů od autorů, jako je Jiří Pavlovský či Jakub Mařík, i slavných jmen, která v tomto sborníku poprvé vstoupí do světa Kladiva.

Uzávěrka soutěže: 30. 11. 2016

Více informací na www.epoque.cz, www.facebook.com/kladivonacarodeje **Epocha**

NON FICTION
Witold Szablowski

Vrah z města meruněk

Příběhy z Turecka

Ač by tomu titul i podtitul napovídaly, nejde o beletrii, i když se kniha skutečně skládá z několika příběhů. Autor, podobně jako Mariusz Szczygiel v Gottlandu, kterou kniha Vrah z města meruněk připomíná, v té své místo o svérázu Čechů píše o Turcích. Proti Gottlandu mi ale přijde psaná trochu na efekt.

První příběh (Plyn v parku Gezi) je věnována tureckým buz-nám a teploušům (rád bych nahlédl do originálu :-), jejichž problémy jsou určité velké a zajímavé, ale nejsou to ty, které by nám pomohly odhalit, co od Turecka můžeme čekat.

I genocida Arménů (Dědičný hřích Republiky) je u nás dost známá, ale způsob, jakým se s ní vyrovnávají sami Turci, je už zajímavější.

Drastická je kapitola o vraždách ze cti (To z lásky, sestro), ty jsou ale ještě častější mezi dnes tak adoranými Kurdy. „Když slyším slovo čest, napadne mě výhradně žena,“ řekne běžný Turek, i takový který má profil na FB a na diskotéce pije jedno pivo za druhým. Místní liberální novinář to komentuje slovy „Veškerá čest pro ně leží mezi ženským nohama.“

Kniha napsaná v roce 2010 (a asi trochu aktualizovaná o čtyři roky později) je cenná i tím, jak ukazuje, že povinná *ne-předpojatost* brání efektivním a efektním předpovědím.

Autor sebral velkou spoustu zajímavého materiálu, který by mu mohl pomoci predikovat současný stav Turecka, ale snad kvůli politické korektnosti nechává na čtenáři, aby si udělal všechny závěry sám. Je příznačné, že třeba Literární noviny jej právě za toto chválí.

Český nakladatel nejspíše také lituje, že knihu nevydal Ioni, mám dojem, že přes svůj velký přínos v poznání turecké společnosti bude částí veřejnosti kvůli překotnému běhu dějin vnímaná jako zastaralá už v den vydání. **ZR**

Witold Szablowski (* 1980) je polský reportér a spisovatel. Vystudoval žurnalistiku a politologii na Varšavské univerzitě, v roce 2006 začal působit v redakci deníku Gazeta Wyborcza. Rok strávil v Turecku a ve svých reportážích se postupně orientoval na turecká témata. V roce 2010 vydal svůj knižní debut **Vrah z města meruněk**, za něj získal Cenu Beaty Pawlak a nominace na polskou prestižní literární Cenu Nike a na středoevropskou Cenu Angelus. Za své reportáže byl oceněn mnoha dalšími polskými i světovými institucemi. Anglické vydání **Vraha z města meruněk** je britským PEN klubem a časopisem *World Literature Today* považováno za jednu z nejdůležitějších překladových knih roku 2013.

Dokořán a Jaroslava Jiskrová / Máj, Praha, 2016, přeložila Barbora Gregorová, 224 str., 298 Kč